

VISOKA ŠOLA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

VISOKA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Program: Varstvo okolja

**UVEDBA UČNIH VRTOV V OSNOVNIH
ŠOLAH PO ZGLEDU PROJEKTA
COFARM4CITIES**

Mentor: mag. Brane Lotrič
Lektorica: Mija Čuk

Kandidatka: Maja Šoštko

Škofja Loka, maj 2026

»Otroci se največ naučijo takrat, ko lahko stvari doživijo sami.«

– Maria Montessori

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju mag. Branetu Lotriču za strokovno pomoč, usmerjanje, nasvete in podporo pri izdelavi diplomskega dela.

Posebna zahvala velja tudi mentoricama Lei Stojanović in Maruški Marković, ki sta mi s svojimi usmeritvami, pomočjo pri pridobivanju gradiv in strokovnimi nasveti pomembno pomagali pri pripravi diplomskega dela. Skupaj smo kot predstavnice Mestne občine Ljubljana sodelovale tudi pri projektu CoFarm4Cities, kar mi je omogočilo pridobitev številnih praktičnih izkušenj ter poglobljen vpogled v področje trajnostnega razvoja in šolskih vrtov.

Zahvaljujem se tudi vsem sodelavcem na Mestni občini Ljubljana za podporo, spodbudo in prijetno delovno okolje v času nastajanja diplomskega dela.

Posebna zahvala velja mojemu možu in otrokom, ki so mi ves čas študija in priprave diplomskega dela stali ob strani, me spodbujali ter mi nudili moralno podporo, razumevanje in potrpežljivost.

IZJAVA

Študentka Maja Šoštarko izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Braneta Lotriča

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole in v institucionalnem oz. nacionalnem repozitoriju (COBISS).

Dne: _____

Podpis: _____

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava pomen uvajanja učnih vrtov v osnovne šole po zgledu projekta CoFarm4Cities. V sodobni družbi se otroci vse manj srečujejo z naravo in s pridelavo hrane, zato postajajo šolski vrtovi pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa. Učni vrtovi omogočajo izkustveno učenje, povezovanje teorije s prakso in razvoj trajnostnega načina razmišljanja. V delu sta predstavljena razvoj šolskih vrtov skozi zgodovino in njihov pomen v sodobnem izobraževanju.

Posebna pozornost je namenjena projektu CoFarm4Cities, ki se izvaja v okviru programa Interreg Central Europe. Projekt spodbuja urbano kmetijstvo, trajnostno rabo prostora in vključevanje osnovnih šol v dejavnosti, povezane z lokalno pridelavo hrane in okoljsko vzgojo. Predstavljene so dejavnosti projekta v Mestni občini Ljubljana ter vključevanje osnovnih šol v izvajanje delavnic, šolskih vrtov in učnih dejavnosti na prostem.

V raziskovalnem delu so predstavljeni primeri dobrih praks sodelujočih osnovnih šol ter učinki projekta na učence, učitelje in šolsko okolje. Ugotovljeno je bilo, da delo na šolskih vrtovih pozitivno vpliva na motivacijo učencev, razvoj praktičnih spretnosti, sodelovanje in odnos do narave. Projekt prispeva tudi k večji okoljski ozaveščenosti ter spodbuja razvoj trajnostnih vrednot in zdravega življenjskega sloga.

Diplomsko delo potrjuje, da imajo šolski vrtovi pomembno vlogo pri sodobnem izobraževanju, saj omogočajo celostni razvoj učencev ter povezovanje šole z lokalnim okoljem in s trajnostnimi praksami.

KLJUČNE BESEDE

- šolski vrt
- trajnostni razvoj
- osnovne šole
- CoFarm4Cities
- izkustveno učenje

SUMMARY

The diploma thesis discusses the introduction of educational gardens in primary schools based on the CoFarm4Cities project. In modern society, children are becoming increasingly disconnected from nature and food production, which makes school gardens an important part of the educational process. Educational gardens enable experiential learning, connect theory with practice, and encourage sustainable thinking. The thesis presents the historical development of school gardens and their importance in modern education.

Special attention is given to the CoFarm4Cities project, which is implemented within the Interreg Central Europe programme. The project promotes urban agriculture, sustainable land use, and the involvement of primary schools in activities related to local food production and environmental education. The thesis presents the project activities carried out in the Municipality of Ljubljana and the participation of primary schools in workshops, school gardening, and outdoor learning activities.

The research section includes examples of good practices and examines the effects of the project on students, teachers, and the school environment. The findings show that working in school gardens positively influences students' motivation, practical skills, cooperation, and attitude toward nature. The project also contributes to greater environmental awareness and encourages the development of sustainable values and healthy lifestyles.

The thesis confirms that school gardens play an important role in modern education, as they support the holistic development of students and strengthen the connection between schools, the local community, and sustainable practices.

KEYWORDS

- school gardens
- sustainable development
- primary schools
- CoFarm4Cities
- experiential learning

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema	1
1.2	Cilji diplomskega dela	1
1.3	Predstavitev okolja	2
1.4	Predpostavke in omejitve	2
1.5	Metode dela	3
2	ŠOLSKI VRT	4
2.1	Zgodovina šolskih vrtov	4
2.2	Razvoj šolskih vrtov na slovenskem	6
2.3	Prednosti uporabe šolskih vrtov	7
2.4	Pouk na šolskem vrtu	9
3	PROJEKT COFARM4CITIES KOT PRIMER DOBRE PRAKSE	11
3.1	Predstavitev projekta cofarm4cities	11
3.1.1	Cilji projekta CoFarm4Cities	11
3.1.2	Partnerji projekta	12
3.1.3	Vloga osnovnih šol v Mestni občini Ljubljana	12
3.1.4	Dejavnosti projekta	13
3.1.5	Pomen projekta za izobraževanje	14
4	VKLJUČEVANJE OSNOVNIH ŠOL V LJUBLJANI V PROJEKTU COFARM4CITIES	15
4.1	Mol in trajnostna prehranska politika	15
4.2	Projekt Cofarm4cities v Ljubljani (pilotne lokacije, namen, cilji)	18
4.3	Oblike sodelovanja osnovnih šol (delavnice, obiski, učni načrti, prehrana)	21
4.4	Primeri dobrih praks vključenih osnovnih šol	23
4.5	Učinki projekta cf4c na osnovne šole v Ljubljani	26
4.6	Izzivi in priložnosti pri sodelovanju šol	28
5	EMPIRIČNI DEL RAZISKAVE	31
5.1	Opis raziskovalne naloge	31
5.2	Vzorec raziskave	31
5.3	Evalvacija zaključne delavnice mentorjev šolskih vrtov in nadaljnje sodelovanje	32
5.4	Rezultati raziskave	41
5.5	Interpretacija in razprava o rezultatih	42
6	UGOTOVITVE DIPLOMSKEGA DELA IN PREDLOGI ZA NADALJEVANJE PROJEKTA	44
7	LITERATURA IN VIRI	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Učenci cepijo drevesa na šolskem vrtu, OŠ Luče, 1934	7
Slika 2: Spomladanski dan 2025 na mali učni urbani kmetiji Rakova Jelša	10
Slika 3: Študija potenciala proizvodnje hrane za urbana območja na območju MOL	16
Slika 4: Ocena pridelovalnih površin na pozidanih površinah (t. i. ohišnice).....	17
Slika 5: Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša Ljubljana	18
Slika 6: Šolski urbani vrtovi	19
Slika 7: Mala učna urbana kmetija Rakova jelša Ljubljana (delavnica za mentorje) 20	
Slika 8: Dogodki za osnovne šole (Bučni dan, Spomladanski dan)	21
Slika 9: Spomladanski dan 2025.....	24
Slika 10: Terenske izobraževalne delavnice za mentorje pilotnih šol	25
Slika 11: Predstavitev šolskega vrta	35
Slika 12: Predstavitev šolskega vrta	35
Slika 13: Predstavitev vrta OŠ ob Rinži	38
Slika 14: Skupinska evalvacija	39

KAZALO GRAFOV

Grafikon 1: Ocena delavnice.....	32
Grafikon 2: Ocena organizacije.....	33
Grafikon 3: Predstavitev šolskih vrtov	34
Grafikon 4: Ocena predavanj (Jerneja Jošar, Tatjana Ladinek).....	36
Grafikon 5: Obisk OŠ ob Rinži	37
Grafikon 6: Ali ste pripravljeni sodelovati z MOL še naprej?	40

KRATICE IN AKRONIMI

CF4C: CoFarm4Cities
KIS: Kmetijski inštitut Slovenije
MOL: Mestna občina Ljubljana

1 UVOD

1.1 Predstavitev problema

V sodobni družbi se vedno bolj kaže potreba po trajnostnem načinu življenja, odgovornem ravnanju z naravnimi viri in večji povezanosti ljudi z naravo. Zaradi urbanizacije, hitrega življenjskega tempa in vse večje oddaljenosti otrok od naravnega okolja imajo učenci vse manj neposrednih izkušenj z naravo, s pridelavo hrane in z razumevanjem osnovnih naravnih procesov. Prav zato postajajo šolski vrtovi ponovno pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa, saj omogočajo učenje skozi praktično delo, gibanje na prostem in neposreden stik z okoljem.

Šolski vrt predstavlja učni prostor, kjer učenci preko lastne dejavnosti razvijajo znanje, spretnosti in pozitiven odnos do narave. Poleg izobraževalne funkcije ima tudi pomembno vzgojno vlogo, saj spodbuja odgovornost, sodelovanje, trajnostno razmišljanje in zdrave življenjske navade. Delo na vrtu omogoča povezovanje različnih predmetnih področij in spodbuja izkustveno učenje, ki je v sodobnem izobraževanju vse pomembnejše.

Mestna občina Ljubljana v okviru trajnostne prehranske politike in mednarodnega projekta CoFarm4Cities spodbuja razvoj urbanega kmetijstva ter vključevanje osnovnih šol v dejavnosti, povezane s pridelavo hrane, trajnostnim ravnanjem in z okoljskim ozaveščanjem. Projekt omogoča vzpostavljanje šolskih vrtov, izvajanje delavnic in praktičnega pouka ter povezovanje šol z lokalnim okoljem. S tem učenci pridobivajo konkretne izkušnje o pridelavi hrane, pomenu lokalne samooskrbe in skrbi za okolje.

V diplomskem delu bomo raziskovali pomen uvajanja učnih vrtov v osnovne šole po zgledu projekta CoFarm4Cities in predstavili primere dobrih praks vključevanja osnovnih šol v Mestni občini Ljubljana. Posebna pozornost bo namenjena vplivu šolskih vrtov na učni proces, razvoj trajnostnih vrednot in pomenu izkustvenega učenja v sodobnem izobraževanju.

1.2 Cilji diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je predstaviti pomen šolskih vrtov kot učnega in vzgojnega prostora ter prikazati možnosti njihove vključitve v osnovne šole po zgledu projekta CoFarm4Cities.

Posamezni cilji diplomskega dela so:

- predstaviti razvoj in pomen šolskih vrtov,
- prikazati prednosti uporabe šolskih vrtov pri pouku,

- predstaviti projekt CoFarm4Cities kot primer dobre prakse,
- analizirati vključevanje osnovnih šol v Ljubljani v projekt CoFarm4Cities,
- predstaviti oblike sodelovanja osnovnih šol v projektu,
- prikazati primere dobrih praks sodelujočih osnovnih šol,
- ugotoviti vpliv projekta na učence, učitelje in šolsko okolje,
- poudariti pomen trajnostnega izobraževanja in lokalne samooskrbe.

1.3 Predstavitev okolja

Diplomsko delo obravnava vključevanje osnovnih šol v Mestni občini Ljubljana v projekt CoFarm4Cities. Mestna občina Ljubljana je ena izmed vodilnih slovenskih občin na področju trajnostnega razvoja, varovanja okolja in spodbujanja lokalne pridelave hrane. V okviru trajnostne prehranske politike razvija različne projekte, ki povezujejo urbano kmetijstvo, izobraževanje in lokalno skupnost.

Projekt CoFarm4Cities se v Ljubljani izvaja v sodelovanju z osnovnimi šolami, Društvom DOVES, s programom Ekošola in z drugimi partnerji. V projekt so vključene različne osnovne šole, ki na svojih površinah vzpostavljajo učne vrtove ter izvajajo dejavnosti, povezane z vrtnarjenjem, s trajnostnim razvojem in z okoljsko vzgojo. Pomembno vlogo ima tudi Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša, kjer potekajo delavnice, izobraževanja in praktične dejavnosti za učence in mentorje.

Šolski vrtovi predstavljajo pomemben del sodobnega učnega okolja, saj omogočajo izvajanje pouka na prostem, razvoj praktičnih spretnosti in povezovanje različnih učnih vsebin. Sodelovanje osnovnih šol v projektu omogoča razvoj trajnostnih kompetenc ter krepí povezanost med šolo, lokalnim okoljem in naravo.

1.4 Predpostavke in omejitve

V diplomskem delu izhajamo iz predpostavke, da imajo šolski vrtovi pomemben pozitiven vpliv na vzgojno-izobraževalni proces in prispevajo k večji okoljski ozaveščenosti učencev. Predpostavljamo tudi, da projekt CoFarm4Cities spodbuja razvoj trajnostnih praks v osnovnih šolah ter omogoča kakovostnejše povezovanje teorije in praktičnega dela.

Predvidevamo, da učenci preko dela na šolskih vrtovih razvijajo odgovornost, sodelovanje, pozitiven odnos do narave ter boljše razumevanje pomena lokalne pridelave hrane in trajnostnega načina življenja.

Pri izdelavi diplomskega dela se pojavljajo tudi določene omejitve. Omejitve so predvsem povezane z dostopnostjo posameznih podatkov, s časovno omejenostjo projekta in z omejenim številom vključenih osnovnih šol. Del raziskave temelji na

poročilih, evalvacijah in primerih dobrih praks sodelujočih šol, zato so ugotovitve vezane predvsem na vključene pilotne šole Mestne občine Ljubljana.

1.5 Metode dela

Pri izdelavi diplomskega dela bomo uporabili več raziskovalnih metod. V teoretičnem delu bo uporabljena opisna metoda, s katero bomo predstavili razvoj šolskih vrtov, njihove prednosti in pomen projekta CoFarm4Cities. Uporabljena bo tudi metoda kompilacije, saj bomo združevali ugotovitve različnih domačih in tujih avtorjev ter strokovnih virov.

V raziskovalnem delu bomo uporabili analitično metodo, s katero bomo analizirali vključevanje osnovnih šol v projekt CoFarm4Cities in predstavili primere dobrih praks sodelujočih šol. Pri obdelavi podatkov bomo uporabili tudi metodo primerjave, saj bomo primerjali različne pristope vključevanja šol v projektne dejavnosti.

Delo temelji na pregledu strokovne literature, projektnih dokumentov, evalvacijskih poročil, spletnih virov ter gradiv Mestne občine Ljubljana in projekta CoFarm4Cities. Namen uporabljenih metod je celostno predstaviti pomen šolskih vrtov in ovrednotiti njihov prispevek k sodobnemu trajnostnemu izobraževanju.

2 ŠOLSKI VRT

Šolski vrt predstavlja pomemben vzgojno- izobraževalni element, kadar je premišljeno zasnovan, estetsko urejen ter organizacijsko in tehnično ustrezno vključen v delovanje šole. Njegova velikost, zasnova in organizacija so odvisne od posamezne ustanove, njenih prostorskih možnosti in pedagoških ciljev. Ne glede na obliko mora šolski vrt predstavljati smiselno nadgradnjo rednega vzgojno-izobraževalnega procesa IN enega izmed temeljev izkustvenega učenja.

Bistvo delovanja šolskega vrta je aktivna vloga otroka, učenca ali dijaka. Udeleženec v procesu ni zgolj pasivni opazovalec, temveč aktiven soustvarjalec učnega okolja. Z lastnim delom razvija razumevanje naravnih procesov, odgovornost do živih organizmov ter sposobnost načrtovanja in sodelovanja. Tak način učenja spodbuja samostojnost, kritično mišljenje in občutek osebne odgovornosti.

Šolski vrt lahko predstavlja učilnico na prostem, ki omogoča neposreden stik z naravo. Preko praktičnega dela učenci spoznavajo izvor hrane, osnovne vrtnarske postopke in pomen trajnostnega ravnanja z okoljem. Vrt omogoča interdisciplinarno povezovanje različnih predmetnih področij, kot so naravoslovje, matematika, umetnost, šport in družboslovje. Učenje v naravnem okolju spodbuja celostni razvoj posameznika, saj vključuje tako kognitivne kot gibalne, socialne in čustvene vidike razvoja.

Posamezni vidik šolskih vrtov je tudi vzgoja za družbeno in okoljsko odgovornost. Skrb za rastline in skupni prostor spodbuja razvoj občutka pripadnosti skupnosti, spoštovanja narave in razumevanje pomena zdravega življenjskega sloga. Šolski vrtovi tako postajajo prostor za razvijanje ekološke zavesti in trajnostnih vrednot že v zgodnjem obdobju izobraževanja.

Izkušnje iz različnih držav kažejo, da je mogoče številne učne cilje rednega vzgojno-izobraževalnega programa učinkovito povezati z delom na šolskem vrtu. Vrt predstavlja priložnost za praktično preverjanje teoretičnega znanja ter raziskovalno učenje skozi opazovanje, eksperimentiranje in neposredno izkušnjo v naravi. Takšno učenje povečuje motivacijo, radovednost in dolgoročno razumevanje učnih vsebin (Doves, Šolska VRTilnica, 2022).

2.1 Zgodovina šolskih vrtov

Šolski vrtovi imajo dolgo tradicijo, ki je tesno povezana z razvojem pedagoških idej, družbenimi razmerami in s spreminjajočimi se cilji izobraževanja. Njihova vloga se je skozi zgodovino večkrat spreminjala, vendar so ves čas predstavljali pomemben prostor za povezovanje učenja z naravnim okoljem in s praktičnimi izkušnjami.

Zamisel o vključevanju narave v izobraževalni proces se pojavlja že v zgodnjih obdobjih razvoja pedagogike. Pedagogi 17. in 18. stoletja so poudarjali pomen neposrednega stika z naravo, opazovanja in praktičnega dela kot temeljnih načinov učenja. Naravno okolje je bilo razumljeno kot pomemben vzgojni dejavnik, šolski vrt pa kot prostor, kjer učenci znanje pridobivajo z lastno dejavnostjo in izkušnjo (Subramaniam, 2002).

Bolj sistematično so se šolski vrtovi začeli uvajati v 19. stoletju, sprva v Evropi, nato tudi drugod po svetu. V tem obdobju so bili vrtovi predvsem namenjeni poučevanju naravoslovnih vsebin, botanike in osnov kmetijstva. Učenci so na šolskih vrtovih spoznavali različne rastlinske vrste, načine njihove vzgoje ter pomen dela in odgovornosti. Šolski vrt je v tem času deloval kot dopolnilo pouku v razredu in kot učni prostor na prostem. Na prelomu 19. v 20. stoletje se je pomen šolskih vrtov razširil. Poleg izobraževalne so začeli pridobivati tudi socialno in vzgojno funkcijo. Postajali so prostori druženja, gibanja in sodelovanja med učenci. V tem obdobju so se razvijali tudi botanični šolski vrtovi, zlasti na gimnazijah in naravoslovnih šolah, ki so bili namenjeni raziskovanju, opazovanju in poglobljanju znanja o rastlinskem svetu. Šolski vrt je vse bolj postal sestavni del šolskega prostora in šolskega vsakdana. V času prve in druge svetovne vojne so šolski vrtovi dobili izrazito pridelovalno vlogo. Njihov glavni namen je bila pridelava hrane ter vzgoja otrok za delovne navade, varčnost in skupnostno delovanje. Po drugi svetovni vojni se je njihova vloga začela postopoma spreminjati. Zaradi urbanizacije, prostorskih omejitev in novih izobraževalnih usmeritev so se številni šolski vrtovi opuščali ali preoblikovali v zelene in parkovne površine ter športna igrišča. V ospredje so stopile zahteve po varnosti, higieni in standardiziranih prostorskih normah (Cof, 2015).

Ponovno zanimanje za šolske vrtove se je okrepilo proti koncu 20. stoletja, predvsem v povezavi z razvojem okoljske vzgoje, trajnostnega razvoja in sodobnih pedagoških pristopov. V ospredje so stopili izkustveno učenje, interdisciplinarno povezovanje učnih vsebin in aktivna vloga učencev v učnem procesu. V tem kontekstu so šolski vrtovi ponovno prepoznani kot dragoceni učni prostori, ki omogočajo povezovanje teorije in prakse ter spodbujajo odgovoren odnos do narave in okolja. Danes šolski vrt ni več razumljen zgolj kot prostor za gojenje rastlin, temveč kot celostno zasnovano učno okolje. Omogoča razvoj naravoslovnega znanja, socialnih spretnosti, delovnih navad in okoljske ozaveščenosti, hkrati pa spodbuja sodelovanje med učenci, učitelji, starši in lokalno skupnostjo. Sodobni šolski vrtovi tako nadaljujejo bogato zgodovinsko tradicijo, obenem se prilagajajo potrebam in izzivom sodobnega izobraževanja (Cof, 2015).

2.2 Razvoj šolskih vrtov na slovenskem

Šolski vrt lahko razumemo v ožjem ali širšem pomenu. V ožjem smislu gre za zemljišče, namenjeno pridelavi vrtnin, sadja, poljščin in okrasnih rastlin, medtem ko v širšem smislu označuje celoten zunanji prostor šole, ki vključuje tudi travnate, parkovne in druge zelene površine. Takšna razširjena opredelitev poudarja, da šolski vrt ni zgolj prostor pridelave, temveč tudi učni in vzgojni prostor, ki omogoča izkustveno učenje v naravnem okolju (Pogačnik, 2013).

Na Slovenskem imajo šolski vrtovi dolgo tradicijo, ki sega v 19. stoletje. Vrtovi so bili v tem obdobju pomemben del šolskega vsakdana in so delovali kot »učilnice v naravi«. Učenci so na njih spoznavali pridelavo zelenjave, sadjarstvo, zeliščarstvo in osnovno skrb za rastline. Rastline, ki so jih gojili, so bile hkrati učni pripomoček in praktična dobrina, saj so pridelke pogosto uporabili tudi v šolski kuhinji. Pomembno vlogo so imeli vrtovi tudi pri pouku, kjer so učenci rastline opazovali neposredno v naravnem okolju. Zgolj zapisi kažejo, da je bila ideja o povezovanju šole in praktičnega dela v naravi prisotna že pred sistemsko ureditvijo. Slomškov učbenik iz leta 1842 poudarja pomen sadjarstva in sajenja dreves, kar kaže na zgodnje razumevanje vzgojne in gospodarske vrednosti vrtov. Vrtovi so sprva nastajali predvsem zaradi pobud posameznih učiteljev, šele kasneje so postali predmet državne regulacije. Prelomnico predstavlja državni ljudskošolski zakon iz leta 1869 v času Avstro-Ogrske, ki je postavil pravno podlago za vključevanje šolskih vrtov v izobraževalni sistem. Zakon je predvideval zagotavljanje zemljišča za praktične kmetijske vaje in zahteval ustrezno strokovno usposobljenost učiteljev. Dodatni predpisi iz leta 1870 so priporočali, da ima vsaka podeželska šola vrt v bližini šole, ter določali okvirno velikost zemljišča. V tem obdobju se je šolski vrt utrdil kot pomembno učno sredstvo, zlasti pri pouku prirodopisa, katerega cilj je bil razvijati spoštovanje do narave ter posredovati uporabno znanje o rastlinah in okolju (Ribarič, 2015).

Razvoj šolskih vrtov je spremljala tudi strokovna literatura. Gustav Pirc je leta 1888 pripravil obsežno delo o urejanju in vzdrževanju šolskih vrtov, v katerem je poudarjal načrtovanje, estetsko urejenost in didaktično vrednost vrtnega prostora. Vrt naj bi bil zgleden, pregleden in prilagojen pouku, s čimer je postal pomemben pedagoški pripomoček (Pogačnik, 2013).

Na začetku 20. stoletja so šolski vrtovi igrali pomembno vlogo tudi v širšem družbenem kontekstu. Ribarič (2015) navaja, da so v času prve svetovne vojne pridobili izrazito prehransko funkcijo, saj so pomagali blažiti pomanjkanje hrane. Hkrati se je pokazalo, da je znanje o pridelavi pomembno tako za podeželsko kot mestno prebivalstvo. Po vojni so vrtove ponovno obnavljali in jih okrepili tudi v pedagoškem smislu. Leta 1921 je bil uveden kmetijsko-prirodnoznanstveni pouk, pri katerem so praktične vaje potekale predvsem na šolskih vrtovih. Zakon o narodnih

šolah iz leta 1929 je še dodatno poudaril pomen vrta kot učnega prostora za naravoslovje in praktične kmetijske vaje (Ribarič, 2015).

V tridesetih letih 20. stoletja so se šolski vrtovi povezali z reformnimi pedagoškimi gibanji.

*Slika 1: Učenci cepijo drevesa na šolskem vrtu, OŠ Luče, 1934
(Vir: Ribarič, 2015)*

2.3 Prednosti uporabe šolskih vrtov

Šolski vrtovi predstavljajo pomemben pedagoški prostor, ki združuje izobraževalne, vzgojne, socialne in okoljske vidike učenja. Njihova vrednost se kaže že skozi zgodovino, saj niso služili zgolj poučevanju, temveč tudi širši skupnosti. V preteklosti so prispevali k izboljšanju kmetijskih praks, širjenju znanja ter razvoju pozitivnih vrednot, kot so delavnost, redoljubnost in odgovornost do skupnosti (Ribarič, 2015).

Po drugi svetovni vojni je pomen šolskih vrtov postopoma upadal, vendar se v zadnjih desetletjih zaradi poudarka na trajnostnem razvoju in sodobnih pedagoških pristopih ponovno uveljavljajo. Ena od najpomembnejših prednosti šolskih vrtov je neposreden stik učencev z naravo. V sodobnem času, zlasti v urbanem okolju, imajo otroci vse manj priložnosti za izkušnje v naravnem okolju, zato šolski vrt predstavlja pomembno dopolnilo šolskemu prostoru. Učenci preko opazovanja in dela na vrtu razvijajo

razumevanje naravnih procesov in spoznavajo medsebojno povezanost vseh živih bitij. Takšne izkušnje prispevajo k oblikovanju spoštljivega in odgovornega odnosa do okolja ter k razvoju trajnostnega načina razmišljanja (Potočnik, 2020).

Pomemben vidik šolskih vrtov je tudi izkustveno učenje. Učenci znanje pridobivajo preko praktičnega dela, kot so setev, sajenje, opazovanje rasti rastlin in skrb za okolje. Tak način učenja omogoča boljše razumevanje učne snovi, saj povezuje teorijo s prakso. Poleg tega spodbuja razvoj raziskovalnega in problemskega mišljenja, saj učenci samostojno odkrivajo zakonitosti narave in rešujejo konkretne naloge (Cof, 2015).

Gradivo Šolski vrt dodatno poudarja, da takšne dejavnosti razvijajo tudi motorične sposobnosti, ročne spretnosti in organizacijske veščine učencev. Šolski vrt omogoča tudi interdisciplinarno povezovanje učnih vsebin. Uporablja se lahko pri različnih predmetih, kot so naravoslovje, biologija, matematika, umetnost in športna vzgoja. Takšen pristop omogoča celostno učenje, saj učenci pridobljeno znanje povezujejo z realnim življenjem.

Šolski vrt kot učilnica na prostem predstavlja učinkovito alternativo tradicionalnemu pouku v učilnici. Na področju zdravja ima uporaba šolskih vrtov številne pozitivne učinke. Delo na prostem spodbuja telesno dejavnost, hkrati pa učenci pridobivajo znanje o pridelavi hrane in pomenu zdrave prehrane. Seznanjajo se z osnovami samooskrbe in s pomenom lokalno pridelane hrane, kar prispeva k oblikovanju zdravih življenjskih navad (Potočnik, 2020)

Gradivo Šolski vrt izpostavlja tudi trajnostne prakse, kot je zbiranje deževnice, ki učence spodbuja k odgovorni rabi naravnih virov. Pomembno vlogo imajo šolski vrtovi tudi na socialnem področju. Delo na vrtu pogosto poteka v skupinah, kar spodbuja sodelovanje, komunikacijo in medsebojno pomoč. Učenci se učijo timskega dela, delitve odgovornosti in razvijajo socialne kompetence. Šolski vrt tako prispeva k boljši razredni klimi ter povezanosti med učenci, učitelji in širšo skupnostjo (Cof, 2015).

Poleg tega šolski vrt pozitivno vpliva na čustveni razvoj učencev. Delo v naravi spodbuja občutek zadovoljstva, uspeha in notranjega miru. Učenci razvijajo pozitiven odnos do dela in narave ter ohranjajo radovednost in željo po raziskovanju. Takšne izkušnje pomembno prispevajo k razvoju samopodobe in motivacije za učenje.

Šolski vrt ima tudi pomembno vzgojno funkcijo, saj spodbuja razvoj odgovornosti in skrbi za živa bitja. Učenci se učijo, da je za rast in razvoj rastlin potrebna redna skrb, kar prenašajo tudi na druga področja svojega življenja. Šolski vrt omogoča oblikovanje vrednot, kot so spoštovanje, odgovornost in skrb za okolje, kar je ključno za trajnostni razvoj družbe. Navsezadnje šolski vrt predstavlja tudi pomembno

infrastrukturo sodobnega izobraževanja, omogoča dolgoročno spremljanje naravnih procesov in stalno dostopnost učnega okolja, kar učencem omogoča poglobljeno razumevanje naravnih ciklov (Katalinič & Hribar, 2018).

Sklepno lahko ugotovimo, da šolski vrt predstavlja celostno učno okolje, ki združuje teorijo in prakso ter pomembno prispeva k razvoju učencev na različnih področjih. Njegova uporaba spodbuja razvoj znanja, spretnosti in vrednot, hkrati pa krepi povezanost z naravo in s skupnostjo ter spodbuja trajnostno razmišljanje.

2.4 Pouk na šolskem vrtu

Pouk na šolskem vrtu predstavlja sodoben didaktični pristop, ki presega tradicionalno učenje v učilnici ter temelji na izkustvenem, aktivnem in sodelovalnem učenju. Šolski vrt deluje kot učilnica na prostem, kjer učenci pridobivajo znanje skozi neposreden stik z naravo, praktično delo in opazovanje naravnih procesov. Takšen način poučevanja omogoča bolj poglobljeno razumevanje učne snovi in večjo motivacijo za učenje. Ena od ključnih značilnosti pouka na šolskem vrtu je njegova povezanost z realnim življenjem. Učenci se ne učijo zgolj teoretičnih vsebin, temveč preko konkretnih dejavnosti, kot so priprava tal, sajenje, zalivanje in skrb za rastline, razvijajo praktične spretnosti. S tem pridobivajo znanja o pridelavi hrane, naravnih procesih in pomenu trajnostnega ravnanja z okoljem. Pouk na šolskem vrtu omogoča tudi interdisciplinarno povezovanje. Različne dejavnosti na vrtu se lahko vključujejo v pouk naravoslovja, biologije, matematike, tehnike, umetnosti in celo družboslovnih predmetov. Na primer, učenci lahko pri matematiki merijo površino gred in načrtujejo zasaditve, pri naravoslovju opazujejo rast rastlin, pri umetnosti pa ustvarjajo naravne izdelke. Tak pristop omogoča celostno učenje in povezuje znanje iz različnih področij.

Pomemben element pouka na šolskem vrtu je aktivna vloga učencev. Učenci niso le pasivni opazovalci, temveč aktivni soustvarjalci učnega procesa. Sodelujejo pri načrtovanju vrta, izbiri rastlin, organizaciji dela in skrbi za vrt skozi celotno rastno sezono. Takšna vključenost spodbuja odgovornost, samostojnost in občutek pripadnosti šolskemu okolju. Poleg kognitivnega razvoja pouk na šolskem vrtu pomembno vpliva tudi na socialni in čustveni razvoj učencev. Delo na vrtu pogosto poteka v skupinah, kar spodbuja sodelovanje, komunikacijo in medsebojno pomoč. Učenci se učijo delitve nalog, sprejemanja odločitev in reševanja problemov. Hkrati delo v naravi pozitivno vpliva na njihovo počutje, zmanjšuje stres in spodbuja občutek zadovoljstva. Velik pomen ima tudi razvoj okoljske zavesti. Učenci preko neposrednih izkušenj spoznavajo pomen naravnih virov, kroženja snovi in trajnostnega ravnanja. Na primer, kompostiranje jih uči, kako lahko organske odpadke ponovno uporabimo kot vir hranil za rastline, kar prispeva k razumevanju trajnostnih praks. Pouk na šolskem vrtu spodbuja tudi zdrav življenjski slog. Dejavnosti na prostem povečujejo telesno dejavnost učencev, hkrati se učenci učijo o pomenu zdrave prehrane in

lokalno pridelane hrane. Raziskave kažejo, da učenci, ki sodelujejo pri pridelavi hrane, pogosteje posegajo po zdravih živilih.

Pomembno vlogo pri pouku na šolskem vrtu imajo učitelji. Njihova naloga je, da učence usmerjajo, motivirajo in jim pomagajo povezovati praktične izkušnje s teoretičnim znanjem. Učitelj mora načrtovati dejavnosti, ki so prilagojene starosti učencev, ter zagotavljati varno in spodbudno učno okolje. Pri tem imajo ključno vlogo tudi organizacija prostora, izbira ustreznih orodij in načrtovanje dela skozi letne čase (Ekošola, 2025).

Pouk na šolskem vrtu vključuje tudi uporabo različnih didaktičnih metod, kot so opazovanje, raziskovanje in eksperimentiranje. Učenci tako aktivno odkrivajo zakonitosti narave ter razvijajo raziskovalne spretnosti, kot so opazovanje, merjenje, primerjanje in sklepanje. Pomembno je tudi učenje z vsemi čuti, saj celostno doživljanje okolja omogoča globlje razumevanje učnih vsebin. Poleg tega šolski vrt omogoča izvajanje različnih praktičnih dejavnosti, kot so spremljanje rasti rastlin, analiza tal in izvajanje preprostih poskusov. Takšne dejavnosti prispevajo k razvoju naravoslovnih kompetenc in spodbujajo aktivno učenje. Učenci pri tem niso le opazovalci, temveč aktivni udeleženci, kar povečuje učinkovitost učenja.

Posebna prednost pouka na šolskem vrtu je tudi učenje skozi izkušnjo, ki omogoča trajnejše znanje. Učenci si snov bolje zapomnijo, saj jo povezujejo z lastnim delom in doživetji. Ob tem razvijajo tudi delovne navade, odgovornost in vztrajnost, kar je pomembno za njihov celostni razvoj (Štemberger, 2012).

Na podlagi navedenega lahko zaključimo, da pouk na šolskem vrtu predstavlja celostni pedagoški pristop, ki združuje različne učne metode in oblike dela. Omogoča aktivno vključevanje učencev, razvoj praktičnih spretnosti in poglobljeno razumevanje narave, kar pomembno prispeva h kakovosti sodobnega izobraževanja.

*Slika 2: Spomladanski dan 2025 na mali učni urbani kmetiji Rakova Jelša
(Vir: MOL, 2025a)*

3 PROJEKT COFARM4CITIES KOT PRIMER DOBRE PRAKSE

3.1 Predstavitev projekta cofarm4cities

Projekt Cofarm4cities je mednarodni projekt, ki se izvaja v okviru programa Interreg Central Europe ter je usmerjen v razvoj trajnostnih rešitev na področju urbanega kmetijstva in upravljanja zemljišč v mestih. Projekt predstavlja odziv na sodobne izzive urbanizacije, kot so zmanjševanje kmetijskih površin, širjenje mest na obrobna območja ter vedno večja odtujenost prebivalcev od narave in pridelave hrane. Njegov namen je vzpostaviti nove pristope, ki bodo omogočali bolj trajnostno rabo prostora in hkrati izboljšali kakovost življenja v urbanih okoljih.

Projekt poteka v obdobju od leta 2023 do leta 2026 in vključuje partnerje iz več držav Srednje Evrope. Temelji na povezovanju različnih deležnikov, kot so lokalne skupnosti, izobraževalne ustanove, raziskovalne institucije in organizacije s področja trajnostnega razvoja. Takšen pristop omogoča celostno obravnavo problematike in razvoj rešitev, ki so prilagodljive različnim lokalnim okoljem (Interreg Central Europe, b.l.).

3.1.1 Cilji projekta CoFarm4Cities

Osrednji cilj projekta CoFarm4Cities je razvoj inovativnega modela urbanega kmetijstva, ki temelji na trajnostnem upravljanju zemljišč in vključevanju lokalnih skupnosti. Projekt si prizadeva za izboljšanje povezave med mestnimi in primestnimi območji ter za učinkovitejšo rabo neizkoriščenih ali slabo izkoriščenih površin.

Med ključnimi cilji projekta so:

- Razvoj trajnostnih rešitev v urbanem okolju, vključno z vzpostavitvijo pilotnega modela urbane kmetije, obnovo degradiranih območij in s krepitvijo biodiverzitete.
- Spodbujanje lokalne samooskrbe s hrano, povečanje pomena lokalno in sezonsko pridelane hrane ter rast povpraševanja po njej, z namenom dolgoročne spremembe odnosa ljudi do prehrane.
- Izobraževanje in ozaveščanje otrok, učencev, učiteljev in širše javnosti o vplivu prehrane na okolje in podnebne spremembe, vključno s pomenom zmanjševanja zavržkov hrane in odgovornega ravnanja z njo.
- Vzgoja za trajnostni življenjski slog, ki vključuje odgovoren odnos do hrane, spodbujanje recikliranja ostankov hrane ter vključevanje lokalne in sezonske hrane v prehrano (npr. v vrtcih in šolah).

- Krepitev sodelovanja in izmenjave dobrih praks, vključno z aktivnim vključevanjem lokalne skupnosti, s sodelovanjem z otroki in učenci ter z uporabo digitalnih tehnologij za podporo učenju in širjenju znanja.

Poseben poudarek je namenjen izobraževanju mladih, saj projekt vključuje razvoj učnih vsebin in dejavnosti, ki spodbujajo razumevanje trajnostnega načina življenja in odgovornega ravnanja z okoljem (Doves, 2024).

3.1.2 Partnerji projekta

Projekt vključuje več partnerjev iz držav Srednje Evrope, med njimi Slovenijo, Madžarsko, Italijo, Hrvaško in Poljsko. Vodilni partner projekta je občina Óbuda-Békásmegyer (Madžarska), pomembno vlogo ima tudi Mestna občina Ljubljana, ki aktivno sodeluje pri izvajanju projektnih dejavnosti na lokalni ravni.

V Sloveniji sodeluje tudi Društvo DOVES v okviru programa Ekošola, ki skrbi za povezovanje projekta z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami. Sodelovanje različnih partnerjev omogoča prenos dobrih praks in razvoj rešitev, ki so prilagojene različnim urbanim okoljem.

3.1.3 Vloga osnovnih šol v Mestni občini Ljubljana

Posebnost projekta Cofarm4cities v Ljubljani je aktivno vključevanje osnovnih šol, ki imajo pomembno vlogo pri uresničevanju ciljev projekta na področju izobraževanja in ozaveščanja mladih. Osnovne šole v Mestni občini Ljubljana sodelujejo pri vzpostavljanju in uporabi šolskih oziroma urbanih vrtov, ki služijo kot učilnice na prostem.

Učenci osnovnih šol so vključeni v različne dejavnosti, povezane z vrtnarjenjem, kot so sajenje, skrb za rastline, kompostiranje in spremljanje rasti. S tem pridobivajo praktične izkušnje in razvijajo razumevanje naravnih procesov. Poleg tega se preko teh dejavnosti učijo o pomenu lokalne pridelave hrane, samooskrbe in trajnostnega ravnanja z okoljem.

V Ljubljani so v projekt vključene različne osnovne šole, ki sodelujejo v okviru programa Ekošola in izvajajo dejavnosti na šolskih vrtovih ali urbanih učnih površinah. Eden izmed pomembnih primerov je območje Rakove Jelše 'Mala učna urbana kmetija', kjer potekajo izobraževalne dejavnosti in praktično delo z učenci. Takšne pobude omogočajo povezovanje šol z lokalnim okoljem ter spodbujajo sodelovanje med učenci, učitelji in širšo skupnostjo.

V projekt so vključene naslednje osnovne šole:

- Osnovna šola Oskarja Kovačiča,
- Osnovna šola Dragomelj,
- Osnovna šola Karla Destovnika Kajuha,
- Osnovna šola Zadobrova,
- Osnovna šola Božidarja Jakca,
- Osnovna šola Vižmarje – Brod,
- Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja,
- Osnovna šola Poljane.

Učenci sodelujejo pri sajenju, vzdrževanju gred, kompostiranju in spremljanju rasti rastlin, pri čemer pridobivajo neposredne izkušnje o pridelavi hrane in naravnih procesih.

Vključevanje osnovnih šol ima pomembno pedagoško vrednost, saj učencem omogoča izkustveno učenje ter razvoj različnih kompetenc, kot so odgovornost, sodelovanje in trajnostno razmišljanje. Hkrati projekt prispeva k povezovanju šol z lokalnim okoljem ter h krepitvi zavesti o pomenu lokalne pridelave hrane in varovanja narave (MOL, 2024a).

3.1.4 Dejavnosti projekta

Projekt CoFarm4Cities vključuje številne dejavnosti, ki so usmerjene v raziskovanje, razvoj in praktično izvajanje rešitev na področju urbanega kmetijstva. Ena izmed ključnih dejavnosti je vzpostavitev pilotnih območij, kjer se preizkušajo novi pristopi k pridelavi hrane in upravljanju prostora.

V Ljubljani projekt vključuje:

- vzpostavitev urbanih učnih vrtov,
- izvajanje delavnic in izobraževalnih programov za učence,
- spodbujanje sodelovanja med šolami in lokalno skupnostjo,
- razvoj učnih vsebin o trajnostnem razvoju,
- vključevanje učencev v praktične dejavnosti.

Na širši ravni projekt vključuje tudi analizo stanja, razvoj strategij in izmenjavo dobrih praks med partnerji. Pomemben del dejavnosti predstavljajo tudi delavnice, srečanja in sodelovanje z lokalnimi prebivalci.

3.1.5 Pomen projekta za izobraževanje

Projekt CoFarm4Cities pomembno prispeva k razvoju sodobnih oblik izobraževanja, saj povezuje teorijo in prakso. Šolski vrtovi omogočajo izvajanje pouka na prostem, kar spodbuja izkustveno učenje in aktivno sodelovanje učencev.

Vključevanje osnovnih šol v projekt omogoča učencem, da pridobijo znanja in spretnosti, ki so pomembni za življenje v sodobni družbi. Poleg tega projekt spodbuja razvoj trajnostnih vrednot in krepi zavedanje o pomenu varovanja okolja (MOL, 2024a).

4 VKLJUČEVANJE OSNOVNIH ŠOL V LJUBLJANI V PROJEKTU COFARM4CITIES

Vključevanje osnovnih šol v projekt CoFarm4Cities v Mestni občini Ljubljana (v nadaljevanju MOL) predstavlja pomemben korak k razvoju trajnostnega prehranskega sistema na lokalni ravni. Šole imajo pri tem ključno vlogo, saj delujejo kot prostor izobraževanja, ozaveščanja in praktičnega učenja o pomenu lokalne pridelave hrane, trajnostnega ravnanja in povezovanja z lokalnim okoljem.

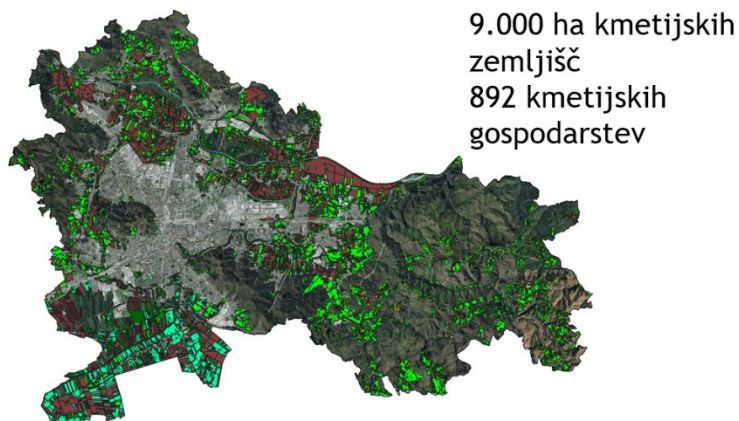
Za razumevanje širšega konteksta vključevanja šol je najprej treba analizirati stanje kmetijstva in prehranskega sistema v Ljubljani ter vključevanje ključnih deležnikov, predvsem kmetov. V nadaljevanju so zato predstavljene analiza stanja na podlagi strokovne študije (ZaVita in Kmetijski inštitut Slovenije, v nadaljevanju KIS) in ugotovitve delavnice s kmeti v okviru projekta CoFarm4Cities.

4.1 Mol in trajnostna prehranska politika

Mestna občina Ljubljana (MOL) v zadnjih letih aktivno razvija trajnostno prehransko politiko, ki temelji na spodbujanju lokalne pridelave hrane, ohranjanju kmetijskih zemljišč in zmanjševanju vplivov na okolje. Zaradi naraščajoče urbanizacije in vse večjega števila prebivalcev postaja vprašanje prehranske varnosti v mestih vse pomembnejše, zato MOL razvija strokovne podlage, ki omogočajo boljše načrtovanje razvoja prostora in upravljanje naravnih virov. Pomemben prispevek na tem področju predstavlja študija potenciala proizvodnje hrane za urbana območja, ki analizira stanje kmetijskih zemljišč, možnosti pridelave hrane in stopnjo samooskrbe v Ljubljani (ZaVita, 2025).

Študija ugotavlja, da kmetijska zemljišča v MOL zavzemajo približno 9.000 hektarjev površin, na katerih deluje skoraj 900 kmetijskih gospodarstev. Ta zemljišča predstavljajo pomembno osnovo za lokalno pridelavo hrane, vendar so hkrati pod velikim pritiskom urbanizacije. Velik delež kmetijskih površin se nahaja v neposredni bližini zazidljivih območij, kar povečuje tveganje za njihovo izgubo zaradi širjenja mesta.

Študija potenciala proizvodnje hrane za urbana območja na območju Mestne občine Ljubljana

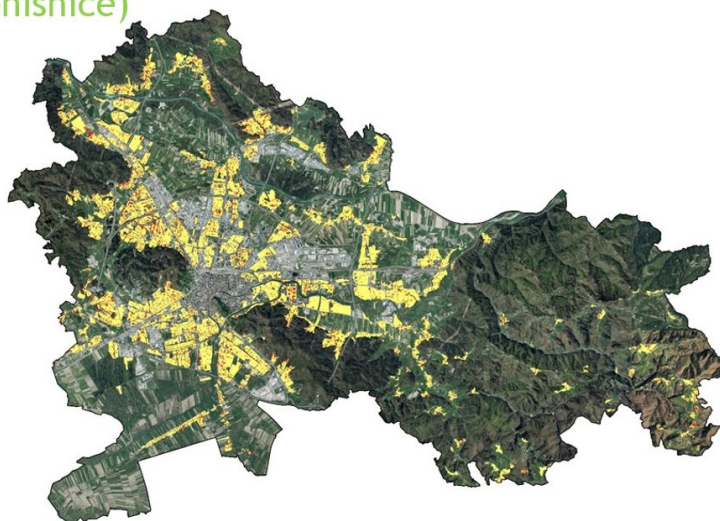

*Slika 3: Študija potenciala proizvodnje hrane za urbana območja na območju MOL
(Vir: ZaVita, 2025)*

Posebno pomembna so t. i. kontaktna območja, kjer prihaja do stika med urbanimi in kmetijskimi površinami. Ta območja so ključna za trajnostno načrtovanje prostora, saj omogočajo ohranjanje ravnovesja med urbanim razvojem in pridelavo hrane. Analiza teh območij temelji na primerjavi namenske in dejanske rabe prostora, kar omogoča prepoznavanje najbolj ogroženih površin.

Poleg prostorskega vidika študija obravnava tudi potencial pridelave hrane v mestu. Ugotavlja, da poleg klasičnih kmetijskih površin pomembno vlogo igrajo tudi ohišnice, skupnostni vrtovi in druge oblike urbanega kmetijstva. Posebej izstopa podatek, da ima Ljubljana približno 486 hektarjev potencialnih površin za pridelavo hrane na pozidanih območjih, kar predstavlja pomembno priložnost za povečanje lokalne samooskrbe.

Ocena pridelovalnih površin na pozidanih površinah (t.i. ohišnice)

~ 486 ha

*Slika 4: Ocena pridelovalnih površin na pozidanih površinah (t. i. ohišnice)
(Vir: ZaVita, 2025)*

Kljub temu trenutna stopnja samooskrbe z zelenjavo znaša približno 25 %, kar kaže na precejšnjo odvisnost mesta od zunanjih virov hrane. Študija zato predstavlja različne scenarije razvoja, ki kažejo, da popolna samooskrba ni dosegljiva, a so možne postopne izboljšave ob ustreznih ukrepih.

Pomemben vidik trajnostne prehranske politike je tudi vpliv na okolje. Lokalna pridelava hrane lahko prispeva k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, predvsem zaradi krajših transportnih poti in spodbujanja trajnostnih načinov kmetovanja.

Na podlagi analiz študija predlaga več ključnih ukrepov, med katerimi so ohranjanje kmetijskih zemljišč, spodbujanje lokalne pridelave hrane, razvoj urbanega kmetijstva in ozaveščanje prebivalcev o pomenu trajnostne prehrane. Takšni ukrepi so ključni za dolgoročno izboljšanje prehranske varnosti in kakovosti bivanja v mestu.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da Mestna občina Ljubljana aktivno razvija trajnostno prehransko politiko, ki temelji na povezovanju prostorskega načrtovanja, varovanja okolja in lokalne pridelave hrane. Študija potenciala proizvodnje hrane predstavlja pomembno strokovno podlago za sprejemanje odločitev in razvoj prihodnjih strategij.

Prav na teh izhodiščih temeljijo tudi sodobni projekti, kot je CoFarm4Cities, ki nadgrajujejo ugotovitve študije in jih prenašajo v prakso. Projekt namreč neposredno

prispeva k uresničevanju ciljev trajnostne prehranske politike, saj spodbuja urbano kmetijstvo, vključuje izobraževalne ustanove ter krepi povezavo med mestom in lokalno pridelavo hrane (ZaVita, 2025).

4.2 Projekt Cofarm4cities v Ljubljani (pilotne lokacije, namen, cilji)

Projekt CF4C se v MOL izvaja kot nadgradnja prizadevanj za razvoj trajnostne prehranske politike in učinkovitejše rabe prostora. Njegov osnovni namen je vzpostaviti trajnostni model rabe zemljišč, v katerem urbano kmetijstvo postane aktiven del mestnega sistema. Projekt spodbuja pridelavo zdrave lokalne hrane, vključevanje prebivalcev in razvoj izobraževalnih dejavnosti, hkrati pa prispeva k zmanjševanju negativnih vplivov urbanizacije in izboljšanju biotske raznovrstnosti v mestnem okolju.

Projekt poteka v obdobju od aprila 2023 do marca 2026 in vključuje več mednarodnih partnerjev iz držav Srednje Evrope, med njimi tudi MOL.

V Ljubljani se projekt izvaja predvsem preko pilotnih lokacij, ki vključujejo osnovne šole in učne urbane vrtove. V projekt je vključenih osem osnovnih šol, in sicer Osnovna šola Karla Destovnika Kajuha Ljubljana, Osnovna šola Oskarja Kovačiča Ljubljana, Osnovna šola Dragomelj, Osnovna šola Zadobrova, Osnovna šola narodnega heroja Maksa Pečarja, Osnovna šola Vižmarje – Brod, Osnovna šola Božidarja Jakca in Osnovna šola Poljane. Na teh šolah se vzpostavljajo šolski urbani vrtovi, ki učencem omogočajo neposredno izkušnjo pridelave hrane in izvajanje pouka na prostem.

*Slika 5: Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša Ljubljana
(Vir: MOL, 2025j)*

Slika 6: Šolski urbani vrtovi
(Vir: MOL, 2026)

Za vzpostavitev teh vrtov so šole prejele ustrezno opremo, kot so visoke in nizke grede, kompost, humusna zemlja, vrtnarsko orodje, sadike in semena. Poleg tega projekt vključuje izobraževanja mentorjev ter organizacijo delavnic in dogodkov, ki omogočajo prenos znanja in spodbujajo aktivno sodelovanje učencev.

Slika 7: Mala učna urbana kmetija Rakova jelša Ljubljana (delavnica za mentorje)
(Vir: MOL, 2024č)

Pomembno vlogo v projektu ima tudi Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša, ki predstavlja osrednjo pilotno lokacijo in primer dobre prakse urbanega kmetijstva v Ljubljani. Gre za učni poligon, kjer potekajo različne izobraževalne dejavnosti, praktično delo in sodelovanje z lokalno skupnostjo. Na tem območju so urejene gredice, učni prostori in druga infrastruktura, ki omogoča izvajanje delavnic, učnih ur in skupnostnih dejavnosti.

Slika 8: Dogodki za osnovne šole (Bučni dan, Spomladanski dan)
(Vir: MOL, 2025a)

Cilji projekta v Ljubljani so usmerjeni v razvoj novih pristopov rabe zemljišč, ki omogočajo učinkovitejšo in trajnostno uporabo mestnega prostora za pridelavo hrane. Projekt vključuje tudi analizo potenciala urbanega kmetijstva in razvoj učnega modela v sodelovanju z Društvom DOVES, ki poudarja pomen razumevanja prehranske verige »od njive do krožnika«, zmanjševanja zavržene hrane in ponovne uporabe organskih odpadkov.

Poleg tega projekt spodbuja krepitev pomena lokalno pridelane hrane in razvoj kratkih oskrbnih verig, ki povezujejo lokalne kmete in šole. Poseben poudarek je namenjen tudi vključevanju lokalne skupnosti ter ozaveščanju o trajnostni prehrani in odgovornem ravnanju z okoljem.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da projekt CoFarm4Cities v Ljubljani predstavlja pomemben korak k razvoju trajnostnega urbanega okolja. S povezovanjem izobraževanja, pridelave hrane in lokalne skupnosti omogoča razvoj novih pristopov, ki prispevajo k večji samooskrbi, izboljšanju okoljskih razmer in h krepitvi trajnostnih vrednot pri mladih.

4.3 Oblike sodelovanja osnovnih šol (delavnice, obiski, učni načrti, prehrana)

V okviru projekta CoFarm4Cities imajo osnovne šole ključno vlogo, saj predstavljajo prostor, kjer se trajnostne prakse neposredno prenašajo na mlajše generacije. Sodelovanje šol poteka preko različnih oblik dejavnosti, ki vključujejo praktično delo,

izobraževanje, terenske obiske in sodelovanje z lokalno skupnostjo. Te dejavnosti omogočajo celostno učenje in povezujejo teorijo s prakso.

Ena izmed pomembnih oblik sodelovanja so terenske izobraževalne delavnice, ki potekajo na različnih lokacijah, kot sta vrtnarija na Rudniku in Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša. Na teh delavnicah učenci in učitelji pridobivajo praktična znanja o vrtnarjenju, kot so setev, priprava tal, načrtovanje zasaditev in sezonska opravila. Poleg tega šole prejemajo tudi sadike, semena in strokovno podporo, kar omogoča nadaljnje delo na šolskih vrtovih.

Pomembno obliko sodelovanja predstavljajo tudi izobraževalni dogodki in dnevi dejavnosti, kjer se učenci učijo skozi izkušnjo. Tak primer je dogodek Bučni dan, ki združuje različne delavnice, kot so kuhanje, lesarska ustvarjalnost, vrtnarjenje in športne dejavnosti. Učenci pri tem spoznajo pomen trajnostne rabe hrane, zmanjševanja odpadkov in skrbi za okolje. Sodelovanje v takšnih dejavnostih spodbuja aktivno učenje, sodelovanje in razvoj praktičnih spretnosti.

Podobno pomemben je tudi Spomladanski dan, kjer učenci sodelujejo v različnih tematskih delavnicah, kot so priprava hrane, sajenje rastlin, izdelava vrtnih elementov in skrb za okolje. Dejavnosti so zasnovane tako, da učenci preko neposredne izkušnje razvijajo razumevanje naravnih procesov in pomena trajnostnega ravnanja.

Poleg dela z učenci projekt vključuje tudi usposabljanje učiteljev in drugih deležnikov, kar je ključnega pomena za dolgoročno uspešnost projekta. Na teh usposabljanjih udeleženci pridobivajo znanja o trajnostnih kmetijskih praksah, lokalni pridelavi hrane in vključevanju teh vsebin v pouk. Poudarek je na povezovanju različnih področij, kot so kmetijstvo, prehrana in izobraževanje, ter na razvoju kompetenc za izvajanje trajnostnih praks v šolskem okolju.

Pomemben vidik sodelovanja predstavlja tudi povezovanje z lokalnimi kmeti in s skupnostjo. V okviru projekta se organizirajo delavnice in srečanja, kjer sodelujejo kmetje, strokovnjaki in predstavniki lokalne skupnosti. Ti dogodki omogočajo izmenjavo znanj, prepoznavanje izzivov ter razvoj skupnih rešitev za trajnostno rabo prostora in lokalno pridelavo hrane.

Posebna oblika sodelovanja so tudi obiski in predstavitve dobrih praks, kjer učenci spoznajo delovanje kmetij in pomen lokalne pridelave hrane. Takšni obiski omogočajo boljše razumevanje prehranske verige in pomena samooskrbe. Poleg tega prispevajo k razvoju odnosa do narave in spoštovanja do dela kmetov.

Kot poudarjajo tudi medijski zapisi, takšne dejavnosti učencem omogočajo neposredno izkušnjo življenja na kmetiji, kjer se srečujejo z različnimi opravili in s

tradicionalnimi dejavnostmi. To prispeva k večjemu zanimanju za naravo, gibanje na prostem in razumevanje pomena lokalne pridelave hrane.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da sodelovanje osnovnih šol v projektu CoFarm4Cities poteka na več ravneh in vključuje različne oblike dela, ki se med seboj dopolnjujejo. Kombinacija praktičnih dejavnosti, izobraževanj in sodelovanja z lokalnim okoljem omogoča celostni razvoj učencev in krepí njihovo okoljsko ozaveščenost. Takšen pristop pomembno prispeva k razvoju trajnostnih vrednot in spodbuja aktivno vlogo mladih pri oblikovanju trajnostne prihodnosti.

4.4 Primeri dobrih praks vključenih osnovnih šol

V okviru projekta CoFarm4Cities so bile v dejavnosti vključene pilotne osnovne šole MOL, ki so preko različnih delavnic, terenskih dejavnosti in sodelovanja z zunanjimi strokovnjaki razvijale znanja s področja urbanega vrtnarjenja, trajnostne samooskrbe in odgovornega odnosa do okolja. Projekt je omogočil povezovanje šol, MOL, društva DOVES, zunanjih izvajalcev in lokalne skupnosti, pri čemer so nastali številni primeri dobrih praks, ki so prispevali k razvoju trajnostnega izobraževanja.

Pomemben primer dobre prakse predstavlja izvedba skupnega dogodka »Bučni dan« na območju Male učne urbane kmetije Rakova Jelša, ki je potekal oktobra 2024. Dogodka so se udeležile pilotne osnovne šole, med njimi OŠ Oskarja Kovačiča, OŠ Dragomelj, OŠ Poljane, OŠ Zadobrova, OŠ Karla Destovnika Kajuha, OŠ Maksa Pečarja, OŠ Božidarja Jakca in OŠ Vižmarje Brod. Učenci so sodelovali v kuharskih, vrtnarskih, lesarskih in športnih delavnicah ter skozi praktično delo spoznavali pomen trajnostnega ravnanja s hrano, biodiverzitete in lokalne samooskrbe. Poseben poudarek je bil namenjen zmanjševanju odpadne hrane, saj so otroci pri pripravi bučne juhe uporabili tudi ostanke kruha, olupke in bučna semena za nadaljnjo uporabo ali kompostiranje (MOL, 2024c).

Kot primer dobre prakse se je izkazalo tudi povezovanje različnih predmetnih področij z vsebinami trajnostnega razvoja. Delavnice niso bile omejene zgolj na vrtnarjenje, temveč so povezovale gospodinjstvo, biologijo, tehniko, šport in naravoslovje. Učenci so pri izdelavi ptičjih gnezdilnic, hotelov za žuželke in pripravi gredic razvijali praktične spretnosti, hkrati pa pridobivali znanja o ohranjanju ekosistemov in pomenu opravevalcev za urbano okolje (MOL, 2024c).

Drugi pomemben primer dobre prakse predstavlja »Spomladanski dan« maja 2025, kjer so učenci sodelovali pri pripravi namazov iz lokalnih zelišč, urejanju vrtnih gred, sajenju semen in čistilnih akcijah v naravnem okolju Ljubljanskega barja. Dejavnosti so bile zasnovane izrazito praktično in izkustveno, kar je omogočilo aktivno

vključevanje otrok v procese pridelave hrane in skrbi za okolje. Učenci so ob tem razvijali občutek odgovornosti, sodelovanja in povezanosti z naravo. Organizatorji so posebej izpostavili pozitivne odzive otrok, ki so dejavnosti doživeli kot zanimive, poučne in motivacijske (MOL, 2025a).

Slika 9: Spomladanski dan 2025
(Vir: MOL, 2025a)

Pomembno vlogo pri projektu so imele tudi terenske izobraževalne delavnice za mentorje pilotnih šol, ki jih je vodila ekološka vrtnarska strokovnjakinja Jerneja Jošar. Na delavnicah so mentorji pridobivali konkretna znanja o sezonskem sajenju, kolobarjenju, pripravi gredic in ekološki pridelavi hrane. Šole so prejemale sadike, semena, kompost in strokovno podporo za urejanje šolskih vrtov. Takšen pristop je omogočil dolgoročnejše vključevanje trajnostnih praks v šolsko okolje in večjo samostojnost šol pri nadaljnjem razvoju vrtov (MOL, 2025j).

*Slika 10: Terenske izobraževalne delavnice za mentorje pilotnih šol
(Vir: MOL, 2025j)*

Kot dobra praksa sta se pokazala tudi medinstitucionalno povezovanje in prenos znanja med partnerskimi mesti projekta CoFarm4Cities. Ob obisku predstavnikov Zagreba v Ljubljani so bile predstavljene dejavnosti na OŠ Oskarja Kovačiča in na Mali učni urbani kmetiji Rakova Jelša. Partnerji so si izmenjali izkušnje s področja urbanega vrtnarjenja, šolskih vrtov in vključevanja otrok v trajnostne vsebine. Mednarodno sodelovanje je omogočilo primerjavo različnih pristopov in prenos uspešnih praks med mesti.

Dober primer povezovanja izobraževanja in trajnostnega razvoja predstavlja tudi predavanje o zgodovini šolskih vrtov v Sloveniji, ki je bilo izvedeno v Slovenskem šolskem muzeju. Predavanje je poudarilo zgodovinski pomen šolskih vrtov kot učnih prostorov za razvoj praktičnih znanj, odgovornosti in povezanosti z naravo. V okviru projekta CoFarm4Cities je bila izpostavljena želja po ponovni vzpostavitvi in krepitvi pomena šolskih vrtov v sodobnem izobraževalnem procesu (MOL, 2024b).

Projekt je pomembno prispeval tudi k ozaveščanju o trajnostni prehrani in lokalni ekološki hrani. Na posvetu o vključevanju lokalne ekološke hrane v javne zavode je

MOL predstavila pilotni projekt CoFarm4Cities kot primer dobre prakse povezovanja urbanega kmetijstva, biodiverzitete, zmanjševanja zavržkov hrane in šolskih vrtov. Poleg tega so bila organizirana strokovna usposabljanja o trajnostnih kmetijskih praksah in prehranskih sistemih, kjer so sodelovali predstavniki šol, občine, ministrstev in strokovnih organizacij. Udeleženci so pridobili znanja o trajnostni rabi zemljišč, urbanem kmetijstvu in pomenu lokalno pridelane hrane za zdravje in okolje (MOL, 2025i).

Pilotno območje Rakova Jelša se je v okviru projekta razvilo v pomemben učni poligon za trajnostno urbano kmetijstvo. Vprašalnik za vrednotenje pilotnega območja je pokazal, da projekt uspešno povezuje okoljske, družbene in izobraževalne funkcije urbanega vrtnarjenja. Posebej pomembna je bila vključitev osnovnih šol, vrtcev in širše javnosti, saj je projekt omogočal neposreden stik otrok z naravo ter spodbujal razvoj zdravih prehranskih navad in socialne povezanosti.

Na podlagi izvedenih dejavnosti lahko zaključimo, da projekt CoFarm4Cities predstavlja uspešen primer vključevanja osnovnih šol v trajnostne in izobraževalne dejavnosti urbanega kmetijstva. Ključne dobre prakse projekta so bile predvsem praktično učenje na prostem, medpredmetno povezovanje, sodelovanje z lokalnimi strokovnjaki, vključevanje širše skupnosti in spodbujanje trajnostnega načina razmišljanja pri otrocih. Projekt je pokazal, da lahko šolski vrtovi in urbane učne kmetije pomembno prispevajo k razvoju trajnostne družbe ter h krepitvi odnosa mladih do narave, hrane in okolja.

4.5 Učinki projekta cf4c na osnovne šole v Ljubljani

Projekt CoFarm4Cities je imel pomemben vpliv na vključene osnovne šole v Ljubljani, saj je prispeval k razvoju šolskih vrtov, uvajanju praktičnega pouka, povezovanju različnih predmetnih področij in h krepitvi trajnostnega razmišljanja med učenci in zaposlenimi. Evalvacije ravnateljev in mentorjev pilotnih šol kažejo, da je projekt spodbudil večjo uporabo zunanjih učnih prostorov, povečal zanimanje otrok za vrtnarjenje in trajnostno pridelavo hrane ter okrepil sodelovanje med šolami, MOL in lokalnimi deležniki (MOL, 2025c).

Eden od ključnih učinkov projekta je bila vzpostavitev oziroma nadgradnja šolskih vrtov. Na številnih šolah so v okviru projekta uredili visoke in dvignjene grede, ki so postale del rednega učnega procesa. Na OŠ Dragomelj so v okviru projekta postavili visoke grede, ki so zaradi neposredne bližine učilnic vključene v vsakodnevne dejavnosti učencev prve triade. Ravnateljica je poudarila, da otroci vrt obiskujejo vsak dan, projekt pa je omogočil kakovostno opremo vrta in večjo povezanost učencev z naravo (MOL, 2025č).

Podobno se je projekt pozitivno odrazil tudi na OŠ Karla Destovnika Kajuha, kjer so šolski vrt nadgradili z dodatnimi visokimi in dvignjenimi gredami ter vključili učence različnih starostnih skupin. Na šoli izvajajo izbirni predmet za učence predmetne stopnje, hkrati pa želijo vsebine vrtnarjenja postopoma vključiti v celoten vzgojno-izobraževalni proces od prvega do devetega razreda. Pomemben učinek projekta je bila tudi okrepitev praktičnega pouka, saj šola povezuje vrtnarske dejavnosti s kuhanjem, tehniko in z izdelovanjem lesenih označevalnih tablic za rastline (MOL, 2025d).

Na OŠ Maksa Pečarja je projekt spodbudil razmišljanje o vključevanju vrtnarskih vsebin v učni načrt gospodinjstva in naravoslovja za vse starostne skupine učencev. Ravnateljica je izpostavila, da otroci potrebujejo več praktičnega dela, saj se pri njih opažajo pomanjkljivosti na področju motoričnih spretnosti. Projekt je tako prispeval k razumevanju pomena praktičnega učenja in neposrednega stika otrok z zemljo in rastlinami (MOL, 2025e).

Pomemben učinek projekta je bilo tudi večje povezovanje trajnostnih vsebin z vsakodnevnim življenjem šol. Na OŠ Božidarja Jakca izvajajo program šolskega vrta v okviru biologije in gospodinjstva, pri čemer učenci pridelano hrano uporabljajo tudi pri pripravi različnih obrokov. Ravnateljica je posebej poudarila pomen dejavnosti, povezanih z zemljo, za razvoj psihosocialnih sposobnosti otrok in izrazila željo po nadaljnjem razvoju tovrstnih programov (MOL, 2025b).

Projekt je vplival tudi na krepitev sodelovanja med zaposlenimi in vodstvom šol. Večina ravnateljev je izrazila močno podporo projektu in pripravljenost za nadaljnje sodelovanje. Na OŠ Vižmarje Brod so poudarili predvsem pomen izobraževanja mentorjev in postopnega širjenja vsebin med vedno večji krog učencev. Program vrtnarjenja izvajajo kot izbirni predmet »Rastline in človek«, pri čemer je zanimanje učencev zelo veliko (MOL, 2025g).

Poleg vpliva na učni proces je projekt prispeval tudi k večji ozaveščenosti o trajnostni prehrani in zmanjševanju zavržene hrane. Na OŠ Poljane so v okviru pogovorov o šolski prehrani izpostavili, da so z uvedbo manjših porcij in solatnega bara bistveno zmanjšali količino zavržene hrane. Projekt je tako spodbudil razmišljanje o odgovornem ravnanju s hrano in prilagajanju prehranskih praks potrebam otrok (MOL, 2025f).

Na OŠ Zadobrova se je projekt povezal tudi z gozdno pedagogiko, uporabo zunanjih učnih prostorov in vključevanjem lokalnih pridelovalcev hrane. Ravnatelj je poudaril pomen uvajanja inovativnih pristopov v izobraževanje in možnost, da bi se vsebine urbanega vrtnarjenja v prihodnje sistemsko vključile v šolski kurikulum. Posebej

pomembna sta bila tudi povezava z lokalnim okoljem in skrb za zmanjševanje zavržkov hrane (MOL, 2025h).

Evalvacije kažejo, da je projekt pomembno prispeval k razvoju praktičnega, izkustvenega in medpredmetnega učenja. Otroci so preko vrtnarskih dejavnosti razvijali motorične spretnosti, občutek odgovornosti, sodelovanje in odnos do narave. Šole so poudarjale predvsem pomen dejavnosti na prostem, saj so učenci pri praktičnem delu pokazali večjo motivacijo in angažiranost kot pri klasičnem pouku.

Pomemben učinek projekta je bila tudi okrepitev sodelovanja med šolami in MOL. Šole so pozitivno ocenile organizacijo delavnic, strokovno podporo mentorjem, skupne dogodke na Mali učni urbani kmetiji Rakova Jelša in sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki. Posebej dobro sprejet je bil dogodek »Bučni dan«, ki je učencem omogočil praktično spoznavanje trajnostnih praks in povezovanje različnih vsebin v naravnem okolju (MOL, 2024c).

Na podlagi evalvacij lahko ugotovimo, da je projekt CoFarm4Cities pomembno vplival na razvoj trajnostnih vsebin na osnovnih šolah v Ljubljani. Projekt je prispeval k večji uporabi šolskih vrtov, razvoju praktičnega pouka, povezovanju predmetnih področij ter h krepitvi odnosa otrok do narave, hrane in okolja. Hkrati je spodbudil razmišljanje o dolgoročni vključitvi urbanega vrtnarjenja v šolske programe in pokazal velik potencial za nadaljnji razvoj tovrstnih dejavnosti v osnovnem šolstvu.

4.6 Izzivi in priložnosti pri sodelovanju šol

Projekt CoFarm4Cities je vključenim osnovnim šolam v Ljubljani omogočil razvoj številnih trajnostnih dejavnosti, povezanih s šolskimi vrtovi, z urbanim vrtnarjenjem, lokalno samooskrbo in s praktičnim učenjem. Evalvacije ravnateljev in mentorjev pilotnih šol kažejo, da je projekt pomembno prispeval k večji uporabi zunanjih učnih prostorov, večji motivaciji učencev za praktično delo ter h krepitvi sodelovanja med šolami, MOL in lokalnim okoljem. Hkrati so se med izvajanjem projekta pokazali tudi določeni organizacijski, kadrovski in finančni izzivi, ki vplivajo na dolgoročno izvajanje tovrstnih vsebin v šolskem prostoru. Eden od ključnih izzivov pri sodelovanju šol je pomanjkanje časa in kadrovske zmogljivosti za izvajanje dodatnih dejavnosti. Večina dejavnosti temelji na motivaciji posameznih mentorjev, ki ob rednem pedagoškem delu prevzemajo še organizacijo vrtnarskih dejavnosti, sodelovanje pri delavnicah in vključevanje učencev v praktično delo. Ravnatelji so opozorili, da je zaradi številnih administrativnih in zakonskih obveznosti pogosto težko zagotoviti dovolj časa za izvajanje dodatnih projektnih dejavnosti. Kljub temu so skoraj vse šole izrazile željo po nadaljevanju projekta in širjenju vsebin tudi na druge razrede ter področja pouka. Pomemben izziv predstavlja tudi dolgoročno vzdrževanje šolskih vrtov. Šole se srečujejo predvsem z vprašanjem zalivanja in skrbi za grede med poletnimi

počitnicami, ko na šolah ni učencev in učiteljev. Nekatere šole rešujejo to težavo z vključevanjem tehničnega osebja ali staršev, druge pa z iskanjem povezav z vrtci oziroma lokalno skupnostjo. Poleg tega bo v prihodnjih letih treba zagotoviti sredstva za obnovo visokih gred, nakup zemlje, sadik in druge opreme, saj številne šole same težko financirajo nadaljnji razvoj vrtov. Kot pomemben izziv so šole izpostavile tudi vprašanje sistemske vključitve vrtnarskih vsebin v učni načrt. Trenutno se številne dejavnosti izvajajo v okviru podaljšanega bivanja, izbirnih predmetov ali interesnih dejavnosti, zato je njihovo izvajanje močno odvisno od posameznih učiteljev. Več ravnateljev je poudarilo potrebo po pripravi jasnih učnih modulov in dolgoročnih programov, ki bi omogočili trajnejšo vključitev trajnostnih vsebin v redni vzgojno-izobraževalni proces. Poseben poudarek je bil namenjen povezovanju vrtnarskih vsebin z biologijo, gospodinjstvom, naravoslovjem, se tehniko in z drugimi predmetnimi področji.

Kljub navedenim izzivom projekt odpira številne pomembne priložnosti za nadaljnji razvoj sodelovanja med šolami. Ena od največjih prednosti projekta je krepitev praktičnega in izkustvenega učenja. Učenci so preko dela na vrtu razvijali motorične spretnosti, občutek odgovornosti, sodelovanje ter pozitiven odnos do hrane in narave. Šole so poudarjale, da so otroci pri praktičnih dejavnostih bistveno bolj motivirani in aktivni kot pri klasičnem teoretičnem pouku. Posebej pomembno je bilo povezovanje pridelave hrane z njeno pripravo, saj so učenci na nekaterih šolah pridelano zelenjavo uporabljali tudi pri kuharskih dejavnostih. Projekt je omogočil tudi razvoj medpredmetnega povezovanja in sodelovanja med različnimi strokovnimi področji. Vrtnarske dejavnosti so se povezovale z biologijo, gospodinjstvom, s tehniko, športom in trajnostno prehrano. Poleg tega je projekt spodbudil večje povezovanje med šolami ter izmenjavo dobrih praks med mentorji in ravnatelji.

Posebno vlogo pri sodelovanju šol je imela Mala učna urbana kmetija Rakova Jelša, kjer so potekali skupni dogodki, naravoslovni dnevi in praktične delavnice za učence in mentorje. Takšne dejavnosti so omogočale izmenjavo izkušenj, skupno učenje in povezovanje otrok iz različnih šol. Pomembna priložnost projekta je tudi krepitev sodelovanja z lokalnim okoljem. Nekatere šole že sodelujejo z lokalnimi pridelovalci hrane, s čebelarji in z drugimi organizacijami, kar prispeva k večji uporabi lokalne hrane in boljšemu razumevanju pomena trajnostne samooskrbe. Projekt je spodbudil tudi razmislek o zmanjševanju zavržene hrane, saj so šole začele uvajati različne dobre prakse, kot so manjše porcije, solatni bari in večja prilagoditev obrokov željam otrok.

Na podlagi evalvacij lahko zaključimo, da projekt CoFarm4Cities predstavlja pomemben primer uspešnega povezovanja šol, lokalne skupnosti in trajnostnih vsebin. Čeprav se šole srečujejo s številnimi organizacijskimi in finančnimi izzivi, projekt odpira velike možnosti za razvoj sodobnega, praktičnega in trajnostno

usmerjenega izobraževanja. Ključnega pomena za nadaljnji razvoj bodo predvsem sistemska podpora šolam, vključitev vsebin v učne načrte in nadaljnje povezovanje med šolami, MOL in lokalnim okoljem (MOL, 2025k).

5 EMPIRIČNI DEL RAZISKAVE

5.1 Opis raziskovalne naloge

Empirični del diplomskega dela temelji na analizi evalvacij mentorjev osnovnih šol, ki so sodelovali v projektu CoFarm4Cities. Namen raziskave je bil ugotoviti, kako mentorji ocenjujejo izvedbo projekta, kakšne učinke projekta zaznavajo na šolah ter kateri izzivi in priložnosti se pojavljajo pri izvajanju dejavnosti, povezanih s šolskimi vrtovi in trajnostnim izobraževanjem.

Raziskava je bila izvedena po zaključni delavnici mentorjev šolskih vrtov, ki je potekala v okviru projekta CoFarm4Cities. Delavnica je bila namenjena predstavitvi dejavnosti posameznih šolskih vrtov, izmenjavi izkušenj med mentorji in razpravi o nadaljnjem razvoju programa. Program delavnice je vključeval strokovna predavanja, predstavitve dobrih praks in interaktivne skupinske delavnice, kjer so mentorji razpravljali o izzivih in možnostih razvoja šolskih vrtov.

Za namen raziskave je bila uporabljena metoda anketiranja. Mentorji so po zaključni delavnici izpolnili evalvacijski vprašalnik, ki je vseboval vprašanja zaprtega in odprtega tipa. Vprašanja so se nanašala na zadovoljstvo z organizacijo in vsebino delavnice, uporabnost pridobljenih znanj, predloge za izboljšave in pripravljenost za nadaljnje sodelovanje pri razvoju šolskih vrtov. Poleg tega so mentorji podali svoje predloge za prihodnje vsebine izobraževanj in izpostavili pogoje, ki bi omogočili dolgoročno izvajanje dejavnosti na šolah.

Raziskava je bila kvalitativno in delno kvantitativno usmerjena. Kvantitativni del temelji na analizi ocen zadovoljstva mentorjev, kvalitativni del pa na interpretaciji njihovih odprtih odgovorov, mnenj in predlogov. Cilj raziskave je bil pridobiti vpogled v izkušnje mentorjev in oceniti pomen projekta CoFarm4Cities za razvoj trajnostnih vsebin na osnovnih šolah v Ljubljani.

5.2 Vzorec raziskave

V raziskavi je sodelovalo 11 mentorjev šolskih vrtov, ki so bili vključeni v projekt CoFarm4Cities in so se udeležili zaključne delavnice mentorjev. Mentorji prihajajo iz različnih osnovnih šol v Ljubljani in okolici, ki sodelujejo v projektu kot pilotne šole.

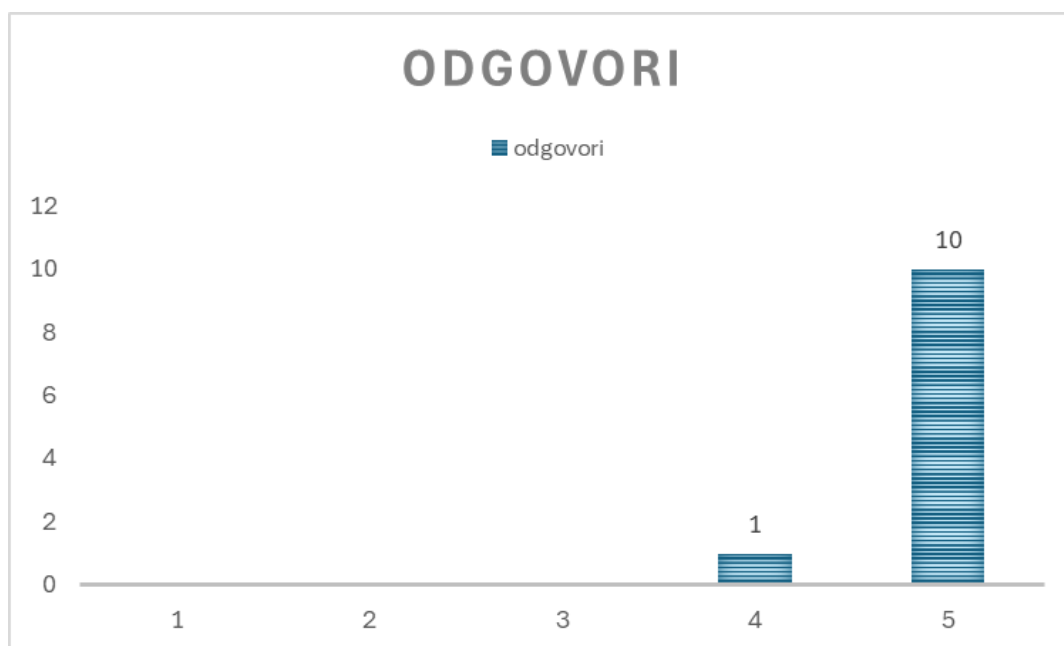
V vzorec raziskave so bili vključeni mentorji, ki na svojih šolah izvajajo dejavnosti, povezane s šolskimi vrtovi, trajnostno prehrano, z urbanim vrtnarjenjem in s praktičnim učenjem na prostem. Med mentorji so bili učitelji razrednega pouka, naravoslovnih predmetov, gospodinjstva in izvajalci podaljšanega bivanja. Njihova

vloga v projektu je bila organizacija dejavnosti na šolskih vrtovih, vključevanje učencev v praktično delo ter sodelovanje pri različnih delavnicah in izobraževanjih.

Vzorec raziskave je bil namenski, saj so bili v raziskavo vključeni izključno mentorji, ki aktivno sodelujejo v projektu in imajo neposredne izkušnje z izvajanjem projektnih dejavnosti na šolah. Zaradi njihove neposredne vključenosti predstavljajo pomemben vir informacij za razumevanje učinkov projekta, zaznanih izzivov ter možnosti za nadaljnji razvoj šolskih vrtov in trajnostnega izobraževanja.

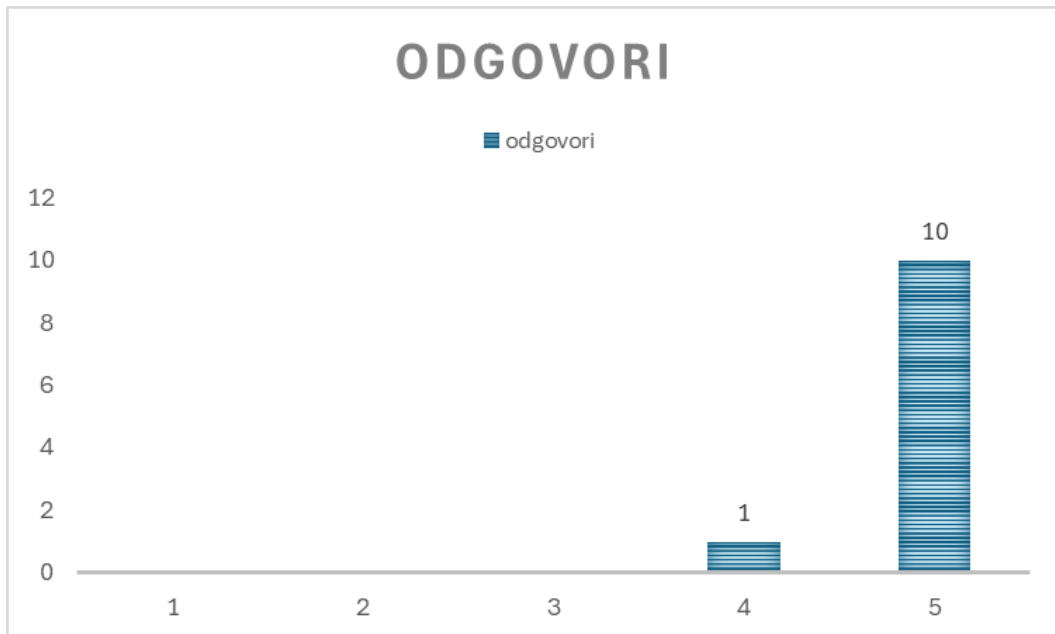
5.3 Evalvacija zaključne delavnice mentorjev šolskih vrtov in nadaljnje sodelovanje

1. Kako ocenjujete delavnico kot celoto? (od 1 do 5) (11 odgovorov)

Grafikon 1: Ocena delavnice
(Vir: MOL, 2026)

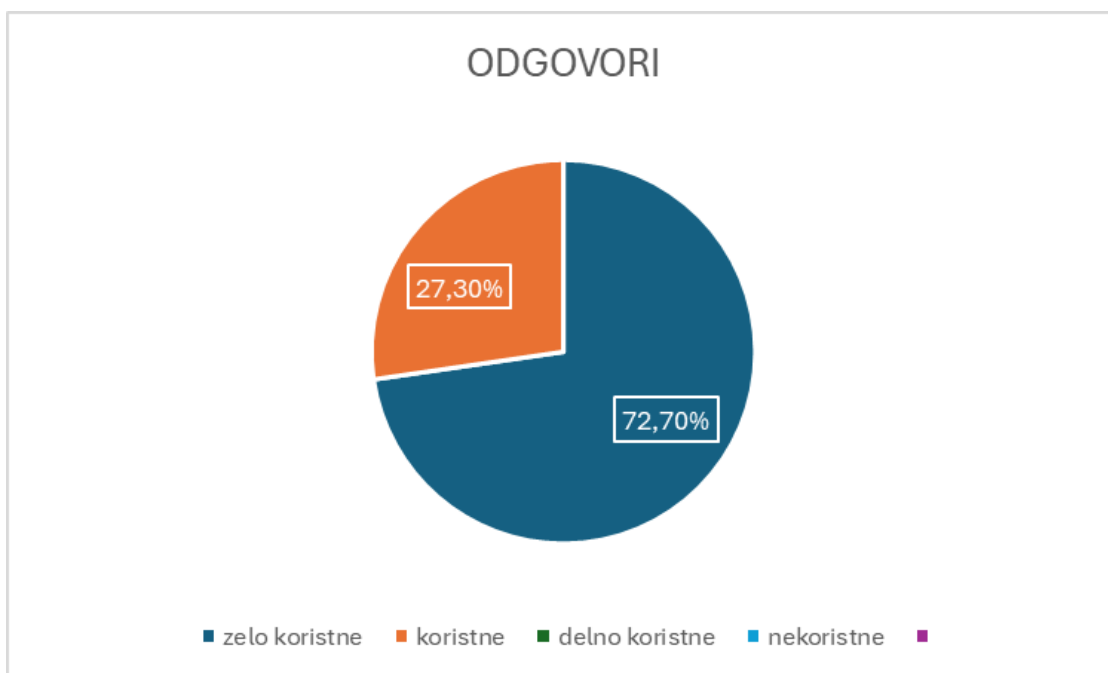
2. Kako ocenjujete organizacijo delavnice? (od 1 do 5) (11 odgovorov)

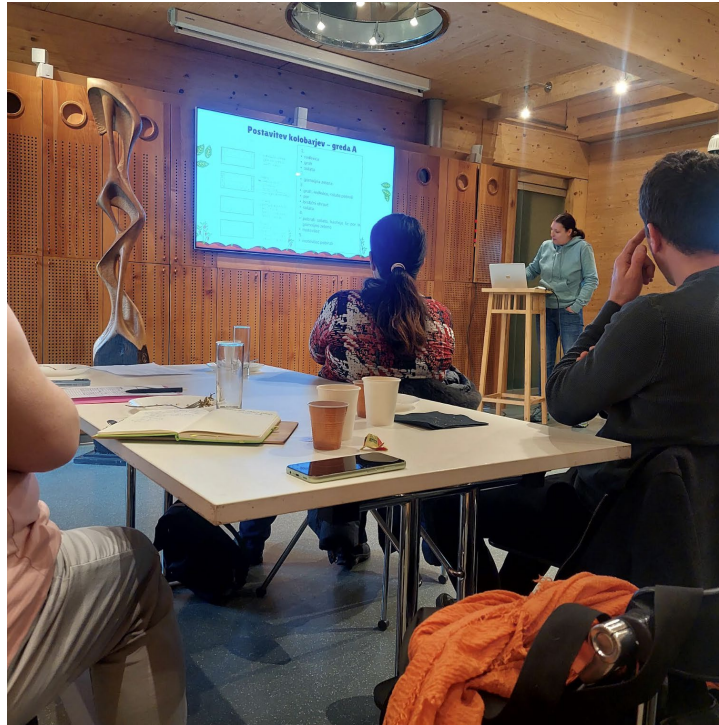
Grafikon 2: Ocena organizacije
(Vir: MOL, 2026)

3. Kako koristne so bile za vas predstavitve šolskih vrtov? (11 odgovorov)

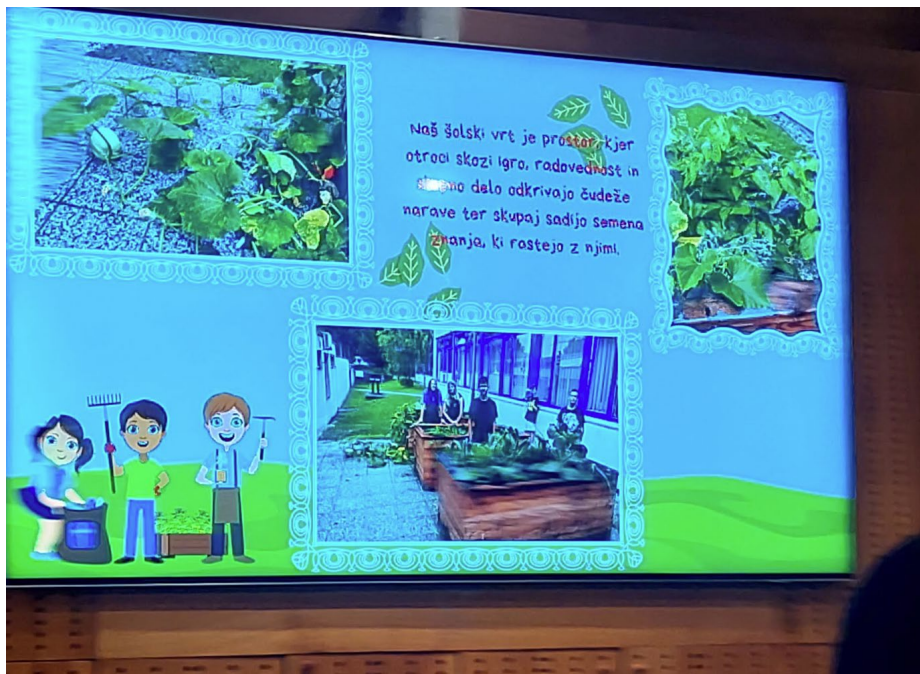
- Zelo koristne.
- Koristne.
- Delno koristne.
- Nekoristne.
- 72,7 % = 8 odgovorov
- 27,3 % = 3 odgovori

Grafikon 3: Predstavitev šolskih vrtov
(Vir: MOL, 2026)

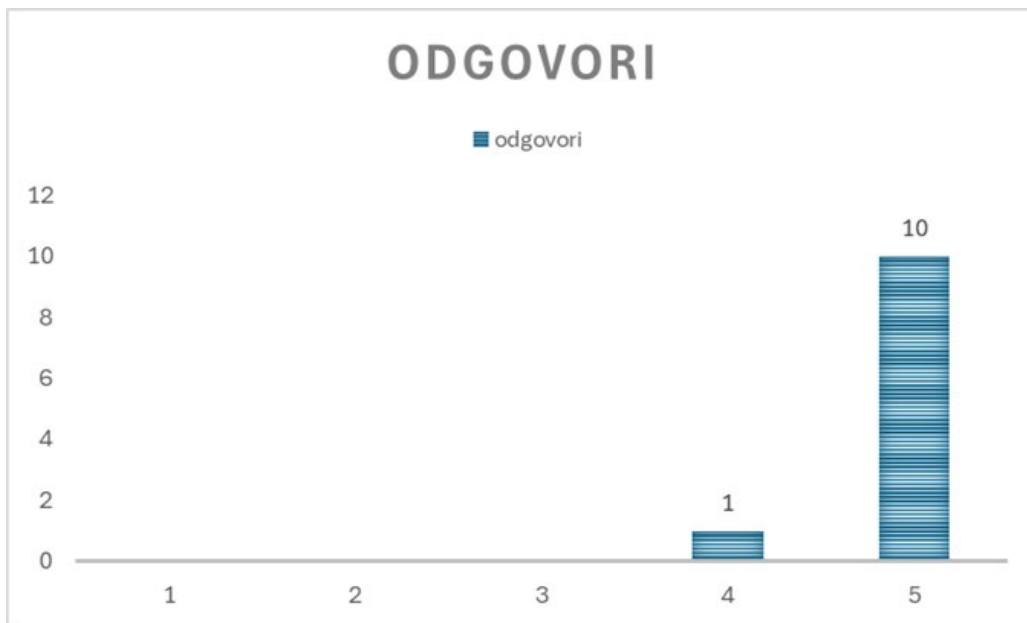

Slika 11: Predstavitev šolskega vrta
(Lastni vir)

Slika 12: Predstavitev šolskega vrta
(Lastni vir)

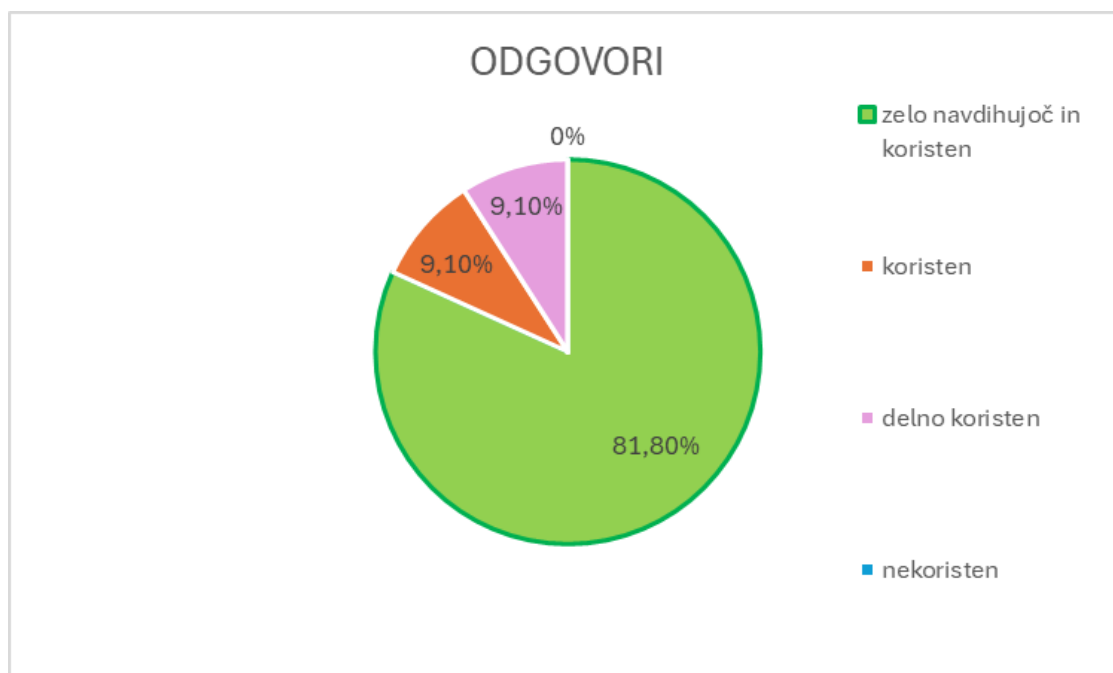
4. Kako ocenjujete strokovni prispevek Jerneje Jošar in Tatjane Ladinek (predavanje o spomladanskem vrtnarjenju in svetovanje, predavanje o zeliščih)? (od 1 do 5) (11 odgovorov)

*Grafikon 4: Ocena predavanj (Jerneja Jošar, Tatjana Ladinek)
(Vir: MOL, 2026)*

5. Kako ocenjujete obisk OŠ ob Rinži (predstavitev vrta, podjetniški krožek – gobji vrt)? (11 odgovorov)

- Zelo navdihujoč in koristen.
- Koristen.
- Delno koristen.
- Nekoristen.

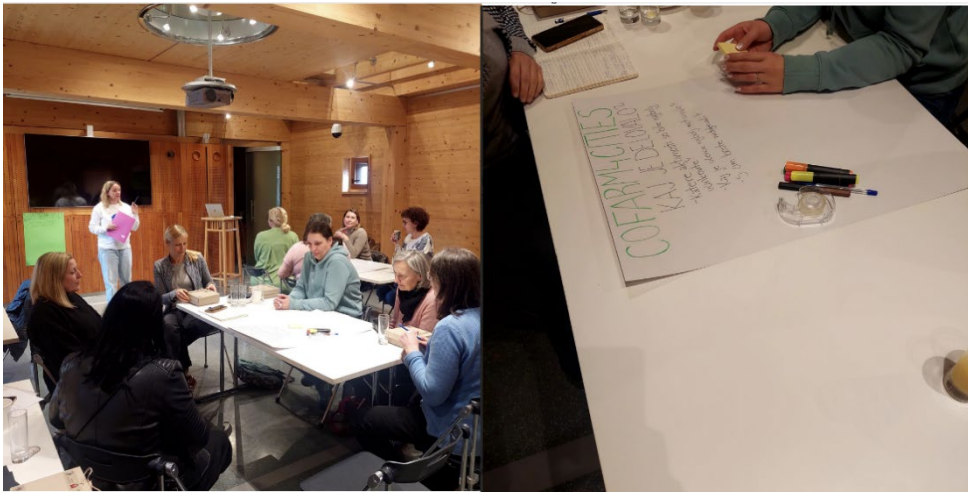
Grafikon 5: Obisk OŠ ob Rinži
(Vir: MOL, 2026)

*Slika 13: Predstavitev vrta OŠ ob Rinži
(Lastni vir)*

6. Kaj vam je bilo na delavnici najbolj všeč?

- Informacije drugih šol, ideje, kaj lahko še naredimo na svojem vrtu.
- Predavanje gospe Tatjane Ladinek.
- Pogovori in deljenje izkušenj z drugimi.
- Predavanje gospe Tatjane Ladinek.
- Pohvalila bi vse sodelujoče, ki so s svojimi razpravami in z izmenjavo izkušenj pomembno prispevali h kakovosti dogodka.
- Skupinska evalvacija in izmenjava izkušenj.
- Predavanje o zeliščih.
- Konkretni nasveti in informacije.
- Predstavitve vrtov.
- Prikaz praktičnih primerov.
- Druženje, izmenjava informacij, nova znanja, utrjevanje.

*Slika 14: Skupinska evalvacija
(Lastni vir)*

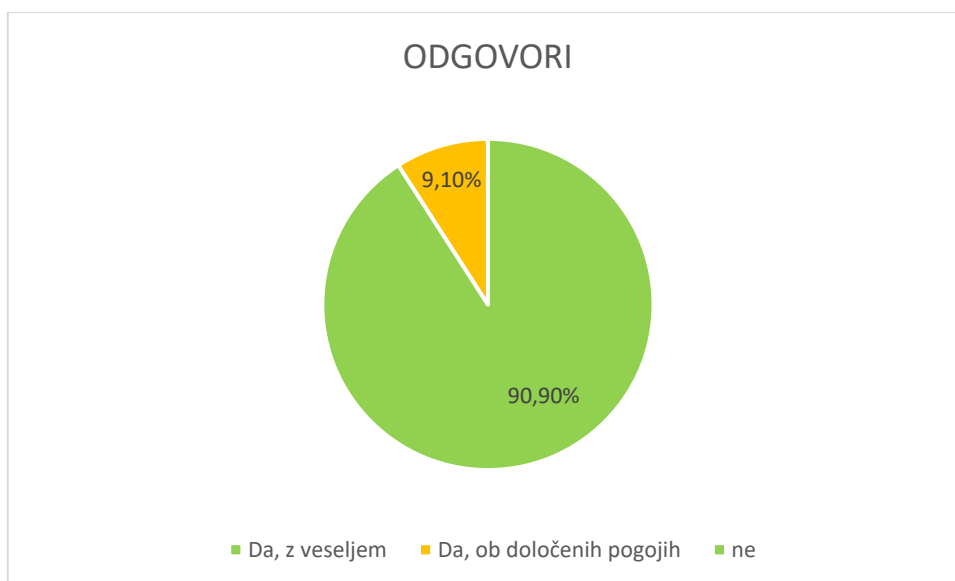
7. Ali imate kakšen konkreten predlog, kako bi lahko podobna srečanja v prihodnje še nadgradili (vsebinsko ali organizacijsko)?

- Že sedaj so bila srečanja zelo dobro organizirana.
- Aktivna vključitev, ne le s predavanjem, ampak v obliki delavnic (udeleženci izdelajo svoj sok, milo ...).
- Menjava dni, da niso ves čas isti, ker si vedno enake dni odsoten od pouka.
- Izdelava opor za rastline iz vrbe.
- Dodatna strokovna izobraževanja.
- Vključitev učencev, njihov pogled.
- Koristni nasveti za vrtničarje.
- Še več praktičnega dela.
- Konkretna opravila na vrtovih ... obisk manjše kmetije, vrtnarije ipd.
- Uporaba rastlin, delavnica.

8. Katere teme bi si želeli obravnavati na morebitnih prihodnjih srečanjih?

- Vzgoja sadik, medovite rastline.
- Kako pri pouku porabiti izdelke iz vrta (delavnica priprave čaja, mila, zeliščne soli ...).
- Predvsem nasvetov, kako čim lažje in dobro vzdrževati vrt.
- Praktični izdelki (zelišča, preprosti recepti za namaze).
- Predvsem o vrtninah in zeliščih.
- /
- Npr. sorodne rastline na vrtu – katere rastline se 'imajo rade'.
- Izmenjave znanja dobre prakse.
- /
- Delavnica dejavnosti na šolskem vrtu ali učilnici na prostem.
- Uporaba rastlin z vrta.

9. Ali ste pripravljeni še naprej sodelovati z Mestno občino Ljubljana pri razvoju šolskih vrtov (izobraževanja, opreme, dogodki, strokovna podpora ...)?

Grafikon 6: Ali ste pripravljeni sodelovati z MOL še naprej?

(Vir: MOL, 2026)

10. Če ste izbrali "Da, ob določenih pogojih", prosimo, navedite pogoje:

- Strokovna podpora in oprema.
- Finančna podpora cca. 2000 EUR letno in izvedba podobnih izobraževanj ter predlagamo tudi zaključek z ekskurzijo dobrih praks.

11. Katere oblike podpore bi vam bile v prihodnje najbolj v pomoč?

- Dodatna strokovna izobraževanja.
- Finančna podpora.
- Oprema.
- Dnevi delavnosti za učence.
- Gradiva za pouk.
- Mreženje med šolami.
- Strokovno svetovanje na šolskem vrtu.
- Strokovna ekskurzija.

5.4 Rezultati raziskave

Rezultati evalvacije zaključne delavnice mentorjev kažejo zelo visoko stopnjo zadovoljstva z izvedbo projekta in organizacijo izobraževanj. Večina mentorjev je delavnico ocenila z najvišjo oceno, kar kaže na pozitivno izkušnjo sodelovanja v projektu CoFarm4Cities.

Mentorji so kot najbolj pozitivne vidike delavnice izpostavili predvsem izmenjavo izkušenj med šolami, predstavitev šolskih vrtov in možnost pridobivanja novih idej za delo z učenci. Posebej dobro je bilo ocenjeno predavanje o zeliščih in praktičnih dejavnostih na šolskih vrtovih, saj so mentorji poudarili, da so pridobili konkretne nasvete, uporabne pri vsakodnevnem delu z učenci. Pomemben vidik srečanja je bilo tudi medsebojno povezovanje mentorjev in skupinska razprava o izzivih in primerih dobrih praks.

Iz rezultatov raziskave je razvidno, da mentorji podpirajo predvsem praktične oblike izobraževanja. Večina udeležencev si želi več praktičnih delavnic, kjer bi lahko aktivno sodelovali pri pripravi različnih izdelkov iz rastlin, spoznavali konkretna opravila na vrtu in obiskovali primere dobrih praks na drugih šolah, kmetijah ali vrtnarijah. Mentorji so izrazili tudi interes za dodatna strokovna izobraževanja s področja vzgoje sadik, zelišč, medonosnih rastlin in kombiniranja rastlin na vrtu.

Rezultati raziskave kažejo tudi visoko pripravljenost mentorjev za nadaljnje sodelovanje pri razvoju šolskih vrtov. Večina mentorjev je izrazila željo po

nadaljevanju projekta, vendar ob določenih pogojih. Kot ključne pogoje so navedli nadaljnjo strokovno podporo, finančno pomoč za vzdrževanje vrtov in nakup opreme ter organizacijo dodatnih izobraževanj in strokovnih ekskurzij.

Pomemben rezultat raziskave je tudi ugotovitev, da imajo takšna srečanja pomembno vlogo pri povezovanju šol in izmenjavi znanja med mentorji. Udeleženci so poudarili, da preko skupnih delavnic pridobivajo nove ideje, motivacijo za nadaljnje delo in občutek povezanosti z drugimi šolami, ki izvajajo podobne dejavnosti.

5.5 Interpretacija in razprava o rezultatih

Rezultati raziskave potrjujejo, da projekt CoFarm4Cities pozitivno vpliva na razvoj trajnostnih vsebin in šolskih vrtov na osnovnih šolah. Mentorji projekt ocenjujejo kot zelo koristen predvsem zaradi možnosti praktičnega učenja, povezovanja različnih predmetnih področij in vključevanja učencev v aktivno delo na prostem. Visoka stopnja zadovoljstva mentorjev kaže, da projekt uspešno odgovarja na potrebe šol po bolj praktičnih in izkustvenih oblikah pouka.

Posebej pomembna ugotovitev raziskave je pomen medsebojnega povezovanja mentorjev in izmenjave dobrih praks. Mentorji so izpostavili, da jim skupna srečanja omogočajo pridobivanje novih idej, strokovno podporo in občutek sodelovanja pri skupnem cilju razvoja trajnostnega izobraževanja. Takšna sodelovanja imajo pomembno vlogo pri motivaciji učiteljev za nadaljnje delo in razvoj šolskih vrtov.

Raziskava je pokazala tudi, da mentorji dajejo velik poudarek praktičnim vsebinam in konkretnim izkušnjam. Želijo si več delavnic, kjer bi lahko sami aktivno sodelovali in pridobljena znanja neposredno uporabili pri delu z učenci. To potrjuje, da imajo praktične oblike izobraževanja pomembno vlogo pri razvoju kompetenc mentorjev in kakovostnem izvajanju dejavnosti na šolah.

Kljub pozitivnim rezultatom raziskava opozarja tudi na nekatere izzive. Mentorji kot največje ovire navajajo pomanjkanje časa, finančnih sredstev in systemske podpore za dolgoročno izvajanje programov. Iz odgovorov je razvidno, da je nadaljnji razvoj šolskih vrtov močno odvisen od motivacije posameznih mentorjev in podpore vodstva šol. Zato bo za dolgoročno uspešnost pomembno zagotoviti stabilno financiranje, strokovno podporo in večjo vključitev trajnostnih vsebin v učne načrte osnovnih šol.

Na podlagi rezultatov raziskave ugotovimo, da projekt CoFarm4Cities pomembno prispeva k razvoju sodobnih pristopov poučevanja, ki temeljijo na izkustvenem učenju, sodelovanju in trajnostnem razmišljanju. Raziskava je pokazala, da mentorji prepoznavajo šolske vrtove kot pomemben učni prostor, ki učencem omogoča razvoj praktičnih spretnosti, večjo povezanost z naravo in boljše razumevanje pomena

lokalne pridelave hrane. Hkrati rezultati potrjujejo, da imajo mentorji veliko motivacijo za nadaljnje delo, vendar za uspešno izvajanje dejavnosti potrebujejo ustrezno podporo, dodatna izobraževanja in možnosti medsebojnega sodelovanja. Projekt je tako pokazal, da lahko šolski vrtovi pomembno prispevajo h kakovostnejšemu in bolj trajnostno usmerjenemu izobraževanju.

6 UGOTOVITVE DIPLOMSKEGA DELA IN PREDLOGI ZA NADALJEVANJE PROJEKTA

Na podlagi pregleda literature, analize projekta CoFarm4Cities in evalvacije sodelovanja osnovnih šol lahko ugotovimo, da imajo šolski vrtovi pomembno vlogo v sodobnem vzgojno-izobraževalnem procesu. Projekt je pokazal, da učni vrtovi predstavljajo učinkovito obliko izkustvenega učenja, saj omogočajo povezovanje teorije s praktičnim delom in spodbujajo aktivno vključevanje učencev v učni proces.

Ugotovljeno je bilo, da delo na šolskih vrtovih pozitivno vpliva na motivacijo učencev, razvoj praktičnih spretnosti, odgovornosti, sodelovanja in trajnostnega razmišljanja. Učenci preko neposrednega dela v naravi bolje razumejo pomen lokalne pridelave hrane, varovanja okolja in trajnostnega načina življenja. Projekt prispeva tudi k večji okoljski ozaveščenosti in spodbuja razvoj zdravih življenjskih navad. Pomembna ugotovitev diplomskega dela je tudi, da projekt uspešno povezuje osnovne šole, MOL, mentorje, strokovne organizacije in lokalno skupnost, kar omogoča razvoj kakovostnih učnih vsebin in dolgoročno vključevanje trajnostnih praks v šolsko okolje.

Rezultati evalvacij in odzivi sodelujočih šol kažejo, da obstaja velik interes za nadaljnje izvajanje dejavnosti tudi po zaključku projekta. Številne šole želijo nadaljevati z razvojem šolskih vrtov, vključevanjem trajnostnih vsebin v pouk in organizacijo praktičnih dejavnosti za učence. Zato menimo, da bi bilo smiselno nadaljevati dejavnosti projekta tudi po njegovem uradnem zaključku in vzpostaviti dolgoročni program podpore šolskim vrtovom.

Poseben predlog za nadaljnji razvoj predstavlja razširitev Male učne urbane kmetije Rakova Jelša, ki se je v času projekta izkazala kot pomemben učni prostor in primer dobre prakse urbanega kmetijstva. V prihodnje bi bilo smiselno območje razviti v večji izobraževalni center za osnovne šole, kjer bi lahko potekali naravoslovni dnevi, dnevi dejavnosti, delavnice in praktična izobraževanja za učence in mentorje. Na območju bi bilo smiselno urediti dodatne učne grede, rastlinjake, kompostnike, učilnico na prostem ter zagotoviti vrtnarsko orodje in učne pripomočke za raziskovalno delo, kot so pripomočki za analizo tal, opazovanje rastlin in izvajanje preprostih naravoslovnih poskusov.

Takšen prostor bi omogočal kakovostno izvajanje izkustvenega učenja, povezovanje različnih predmetnih področij ter sodelovanje med šolami, mentorji in lokalno skupnostjo. Poleg tega bi bilo smiselno nadaljevati organizacijo skupnih dogodkov, izobraževanj mentorjev ter okrepiti sodelovanje z lokalnimi kmeti in s strokovnjaki s področja trajnostnega razvoja.

Na podlagi izvedene raziskave lahko zaključimo, da projekt CoFarm4Cities predstavlja uspešen primer trajnostnega in izobraževalnega projekta, ki pomembno prispeva k razvoju okoljske zavesti, praktičnega znanja in povezovanja šole z lokalnim okoljem. Nadaljnje izvajanje podobnih projektov bi lahko pomembno prispevalo k razvoju trajnostnega izobraževanja ter večji povezanosti otrok z naravo in lokalno pridelavo hrane.

7 LITERATURA IN VIRI

- Cof, A. (2015). Načrtovanje in oblikovanje zunanjih prostorov šole in šolskih vrtov. *Šolska kronika*, 24(48), 497-511.
- Doves. (2022). *Šolska VRTilnica*. Pridobljeno 10. 11. 2025 z naslova <https://ekosola.si/solska-vrtilnica-22-23/>
- Doves. (2024). *CoFarm4Cities*. Pridobljeno 15. 2. 2026 z naslova <https://ekosola.i/cofarm4cities>
- Ekošola. (2025). *Urbani šolski vrt, priročnik za učitelje 2025*. Pridobljeno 15. 2. 2026 z naslova <https://ekosola.si/wp-content/uploads/2025/03/Urbani-s%CC%8Colski-vrt-priroc%CC%8Cnik-za-uc%CC%8Citelje.pdf>
- Interreg Central Europe. (b.l.). *CoFarm4Cities: Creating a sustainable model for urban fringe farming in Central Europe as an effective tool to prevent urban sprawl and to transition to a more sustainable food system and society*. Pridobljeno 15. 3. 2026 z naslova <https://www.interreg-central.eu/projects/cofarm4cities/>
- Katalinič, D. in Hribar, T. (2018). *Šolski vrt, gradivo za mentorje Šolskega vrta 2016/2017*. Pridobljeno 10. 12. 2025 z naslova: <https://ekosola.si/wp-content/uploads/2020/04/%C5%A0OLSKI-VRT-gradivo-2017.pdf>
- MOL. (2024a). *Projekt CoFarm4Cities*. Pridobljeno 9. 3. 2026 z naslova <https://www.ljubljana.si/sl/vizija-ljubljane/projekti-mol/vsi-projekti/projekt-cofarm4cities>
- MOL. (2024b). *Poročilo predavanje o zgodovini šolskih vrtov v Sloveniji*.
- MOL. (2024c). *Poročilo_Dogodek Bučni dan na Rakovi Jelši v sklopu EU projekta CF4C*.
- MOL. (2024č). *2. delavnica za mentorje na Mali učni urbani kmetiji na Rakovi Jelši*.
- MOL. (2025a). *Dogodek Spomladanski dan*.
- MOL. (2025b). *Evalvacija OŠ Božidarja Jakca*.
- MOL. (2025c). *Evalvacija OŠ Božidarja Jakca, OŠ Dragomelj*.
- MOL. (2025č). *Evalvacija OŠ Dragomelj*.
- MOL. (2025d). *Evalvacija OŠ KDK*.
- MOL. (2025e). *Evalvacija OŠ Maksa Pečarja*.
- MOL. (2025f). *Evalvacija OŠ Poljane*.
- MOL. (2025g). *Evalvacija OŠ Vižmarje Brod*.
- MOL. (2025h). *Evalvacija OŠ Zadobrova*.
- MOL. (2025i). *Poročilo o posvetu več lokalne ekološke hrane v javne zavode*.
- MOL. (2025j). *Zapisnik terenske izobraževalne delavnice*.
- MOL. (2025k). *Združene evalvacije OŠ MOL*.
- MOL. (2026). *Zaključna delavnica za mentorje*.
- Pogačnik, M. (2013). *Osrednja vloga šolskega vrta v kmetijskem izobraževanju*. Doktorska dizertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- Potočnik, S. (2020). *Šolski vrtovi. XV. mednarodna znanstvena konferenca Ekologija za boljši jutri, 1. 4.–3. 4. 2020, Rakičan* (str. 1133–1140). Rakičan: RIS Dvorec.

- Ribarič, M. (2015). *Razstava 'Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri'*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- Subramaniam, M. (2002). *Garden- based Learning in Basic Education: A historical review*. Pridobljeno 15. 11. 2025 iz https://littlegreenthumbs.org/wp-content/uploads/2018/02/GardenBasedLearninginBaseicEducation_4H.pdf
- Štemberger, V. (2012). Šolsko okolje kot učno okolje ali pouk zunaj. *Razredni pouk*, 14(1/2), 84-90.
- ZaVita. (2025). *Študija potenciala proizvodnje hrane za urbana območja na območju MOL*. Ljubljana: ZaVita, svetovanje, d.o.o.